

EKONOMIHÖGSKOLAN
Lunds universitet

Företagsekonomiska institutionen

Kandidatuppsats 10 poäng

FEK 582

Seminariedatum 2005-05-31

Inlämningsdatum 2005-06-07

Värdering - finansiella instrument

*Hur värderar företagen de finansiella instrumenten? Hur påverkar de nya
förändringarna i ÅRL företagens värdering i praktiken?*

Handledare

Gunnar Wahlström

Grupp:

Cronsjö Lena

Maracic Pero

Svensson Roger

Söderstierna Caroline

Sammanfattning

Uppsatsens titel:	Värdering - Finansiella instrument. Hur värderar företagen de finansiella instrumenten? Hur påverkar de nya förändringarna i ÅRL företagens värdering i praktiken?
Seminariedatum:	2005-05-31
Kurs:	FEK 582 Kandidat uppsats
Författare:	Cronsjö Lena, Maracic Pero, Svensson Roger, Söderstierna Caroline
Handledare:	Gunnar Wahlström
Fem nyckelord:	Finansiella instrument, Marknadsvärde, Historiskt värde, IAS 39, Årsredovisningslagen
Syfte:	Att belysa övergången från att värdera finansiella instrument till historiskt värde till att värdera till marknadsvärde genom att studera börsnoterade industri-företag och banker i Sverige.
Metod:	Vi har använt oss av en induktiv metod med utgångspunkt i empirin som består av intervjuer med redovisnings ansvariga på fem olika börsnoterade företag. För att tolka den data som insamlats har vi använt oss av en kvalitativ ansats.
Teoretiska perspektiv:	Vi har läst rekommenderad litteratur och vad vi ansett vara relevant litteratur i form av vetenskapliga artiklar, böcker samt elektroniska källor.
Empiri:	Vår empiri består av fem genomförda intervjuer med redovisningsansvariga på fem svenska företag noterade på stockholmsbörsens A-lista.
Slutsatser:	De intervjuade företagen har inte påverkats mycket av att de nu får redovisa sina finansiella instrument till verkligt värde då de redan innan den nya lagstiftningen tillkommit i de flesta fall värderat dem till verkligt värde. I stället är det säkringsredovisningen som påverkats mest då det tillkommit nya krav på företagen som de upplever som problematiska.

Abstract

- Title:** Valuation – Financial instruments. Reflecting the changed view of valuation problems
- Seminar date:** May 31, 2005
- Course:** Bachelor theses in business administration 10 Swedish Credits (15 ECTS)
- Authors:** Cronsjö Lena, Maracic Pero, Svensson Roger, Söderstierna Caroline
- Advisor:** Gunnar Wahlström
- Key words:** Financial instruments, Market value, Historic value, IAS 39, Swedish annual-report-law
- Purpose:** To highlight the change from using historic value to using market value when valuing financial instruments by studying industrial companies and banks listed on stock exchange.
- Methodology:** We have used an inductive method with a starting point in our empirical data which consists of data collected from interviews carried out with executives of accounting in five Swedish companies listed on Stockholm Stock Exchange. To interpret data a qualitative approach was used.
- Theoretical perspectives:** We have studied what we have considered to be relevant texts collected from different accounting journals, books and electronic sources.
- Empirical foundation:** Our empirical data has been gathered from interviews with heads of department of accounting in five Swedish companies listed on Stockholm Stock Exchange.
- Conclusions:** Interviewed companies have not been affected by the change from historic value to market value based accounting for financial instruments because the most of the companies have been using market value based accounting for some time. They have however been affected by the new rules on hedge accounting with requirements that companies find problematic.

Innehållsförteckning:

Sammanfattning	2
Innehållsförteckning:	4
Förkortningar:	6
1. Värdering av finansiella instrument.....	7
1.1 Inledning.....	7
1.2 Problemdiskussion	9
1.3 Problemspecificering.....	11
1.4 Syfte	11
1.5 Forskningsfråga	11
2. Metod.....	12
2.1 Inledning.....	12
2.2 Val av metod och vetenskaplig ansats.....	12
2.3 Insamling av information	13
2.4 Urval av företag och respondenter.....	14
2.5 Källkritik	15
3. Litteraturgenomgång.....	16
3.1 Historik.....	16
3.1.1 Utvecklingen i Sverige.....	16
3.1.2 Utvecklingen i USA	17
3.1.3 Utveckling av de finansiella instrumenten	17
3.1.4 Omgivningens inverkan på redovisningen.....	18
3.2 Betydelsen av normer	21
3.3 Redovisningsprincipernas betydelse	22
3.4 Värdering	24
3.5 Marknadsvärde kontra historiskt värde.....	25
3.6 FASB:s diskussion.....	26
3.6.1 Ovillkorliga fordringar och kortfristiga skulder.....	27
3.6.2 Finansiella optioner.....	28
3.6.3 Homogent/heterogent sammansatta finansiella instrument	29
3.6.4 Andra grundläggande instrument.....	30
3.7 Dagens ÅRL	31

3.8 IAS 39	32
3.8.1 Säkringsredovisning.....	33
3.8.2 IAS 39 då säkringsredovisning inte kan tillämpas	34
3.9 Sammanfattning.....	35
4. Empiri.....	37
4.1 Banksektorn	37
4.2 Industrisektorn.....	41
4.3 Sammanfattning.....	45
5. Slutdiskussion	46
5.1 Forskningsfrågan besvaras.....	46
5.2 Studiens teoretiska bidrag	48
5.3 Reflektioner över studiens slutsatser	50
5.4 Förslag till vidare forskning	52
Bilagor	54
1.Utdrag ur Årsredovisningslagen (1995:1554).....	54
2 kap. Överskådlighet och god redovisningssed	54
Rättvisande bild	54
4 kap. Värdering av finansiella instrument	54
2. Utdrag ur Redovisningsrådets Rekommendationer, RR 27	56
Definitioner.....	56
3. Intervjufrågor	60
Källförteckning.....	61
Elektroniska källor:	62
Intervjuer	62

Förkortningar:

AAA	American Accounting Association
ABL	Aktiebolagslagen 1975:1385
AICPA	American Institute of Certified Public Accountants
APB	Accounting Principle Board
BFN	Bokföringsnämnden
CAP	Committee on Accounting Procedure
EG-direktiv	Europeiska Unionens rättsakter
FAR	Föreningen auktoriserade revisorer
FAS	Financial Accounting Standards
FASB	Financial Accounting Standards Board
FI	Finansinspektionen
FS	Föreningssparbanken
IAS	International Accounting Standards
IASB	International Accounting Standards Board
IASC	International Accounting Standards Committee
IFRS	International Financial Reporting Standards
IRS	Internal Revenue Service
JWG	the Financial Instruments Joint Working Group of Standard Setters
RR	Redovisningsrådet
SEC	Security and Exchange Commission
SEB	Skandinaviska Enskilda Banken
ÅRL	Årsredovisningslagen 1995:1554
ÅRKL	Årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag 1995:1559

1. Värdering av finansiella instrument

En global marknad förändrar spelets regler och riskhantering blir en alltmer betydande och viktig faktor inom affärslivet. En innehållsrik bakgrund krävs för att förstå hur vår omgivning blivit som den är. I detta kapitel försöker vi enkelt presentera vårt arbete genom att klarlägga vårt syfte och lyfta fram problemet inom ämnet.

1.1 Inledning

Vi lever i en föränderlig värld. Detta är kännbart på många områden inte minst inom det ekonomiska, där de flesta marknaderna är avreglerade eller på väg att bli det. Med den allt snabbare takten ställs också helt nya krav på de finansiella marknaderna och de instrument som utvecklats genom åren.

Med utvecklingen inom finansiella instrument utforskas gränserna i förändringen av redovisningen. Utvidningen av finansiella instrument under de senaste två decennierna har ställt ytterligare krav på redovisningen. Trots oron på makronivå angående den ökande risken med finansiella instrument har normbildarna fortsatt att trycka på betydelsen av informationen till de enskilda investerarna och kreditgivarna. Detta leder till att synliga funktionella förklaringar accepteras för utvecklingen av finansiella instrumenten. Vid introduktionen av nya instrument har normbildarna och andra fokuserat på att placera dem inom det existerande ramverket för redovisningen. För att förstå synliga gränser till redovisningsförändringar behöver relationen mellan den oberoende normbildaren *Financial Accounting Standards Board* (FASB), den reglerande myndigheten *Security and Exchange Commission* (SEC) och den existerande redovisningspraxisen klargöras och utforskas. Det institutionella tänkandet omfattar det inlärdade beteendet av kända praxis som anses vara verklig och ska därför ge en rättvisande bild av företaget, genom de finansiella rapporterna. Förändringarna är en nödvändig och pågående process under ständig förvandling för att upprätthålla den rättvisande bilden. Regelverket ger synlighet men begränsar samtidigt bredden på vad som syns och detta är ett hinder mot nytänkandet. Den inlärdade praxisen läggs direkt till de tidigare principerna trots att mål, syfte och karaktärsdrag är oförändrade och anses som självklara. Detta leder till att endast vissa frågor tas upp medan andra ignoreras. (Young 1996)

Ett internationellt team kallat *Joint Working Group* (JWG) fick till uppgift att publicera ett förslag till förändringar i hur företag får offentliggöra och värdera sina finan-

---

siella instrument. Målsättningen var att upprätta ett passande förslag till ett ramverk med regler för erkännande av och värdering till verkligt värde för finansiella tillgångar och skulder. Alla finansiella instrument skulle värderas till verkligt värde i företagens balansräkning. Faktiska förändringar som uppkom vid värderingen skulle offentliggöras under den period de uppstod. Även med den nya säkringsredovisningen skulle den ovanstående värderingen av finansiella instrument inte förändras. Kritiken mot förslaget var att många inte trodde att värdering till verkligt värde skulle bli relevant för finansiella instrument som behålls till lösendagen/förfallodagen. Samtidigt finns en oro över att kunna mäta instrumenten och ge ett tillförlitligt verkligt värde då det inte finns en öppen och likvid marknad. (Hague 2002)

Värdering av finansiella instrument är ett aktuellt och stort redovisningsproblem. Detta grundar sig på att värdet på de finansiella instrumenten fluktuerar över tiden. Faktorer som ligger bakom förändringarna är bland annat räntenivåer, valutakurser, aktiekurser, råvarukurser eller andra förändringar i marknadsvärden. I Sverige får finansiella instrument värderas till verkligt värde för att ge en mer rättvisande bild i företagets finansiella rapporter. Denna process är i en inledningsfas för närvarande och tillämpas för första gången i årets bokslut. Problemet ligger då i hur dessa förändringar skall hanteras vid värderingen av tillgången. De värderingsmetoder som har diskuterats i teorin är: anskaffningsvärde, marknadsvärde, eller verkligt värde. (FASB 1991) I Sverige utgörs det verkliga värdet av marknadsvärdet som justeras upp med transaktionskostnaderna. För de finansiella instrumenten är de vanligaste transaktionskostnaderna: registreringsavgifter, skatter och omsättningskostnader. (Redovisningsrådets rekommendation, RR 27 p 78, bilaga 2)

Inom svensk redovisning har värdering av tillgångar skett utifrån de i årsredovisningslagen stadgade principerna, det vill säga en värdering baserad på försiktighet. Även USA har ofta i praktiken använt det historiska anskaffningsvärdet, trots att man i teorin har förespråkat verkligt värde. (FASB) USA har varit föregångare i ett nytänkande om olika kapitalplaceringar och har gett ut en rekommendation om finansiella instrument, FAS 105 *Disclosure of Information about Financial Instruments with Off-Balance-Sheet Risk and Financial Instruments with Concentration of Credit Risks*, 1990 Denna förespråkar på att marknadsvärdering för alla typer av finansiella instrument används. Utvecklingen går mot en konvergens mellan de olika normbildande organisationerna FASB, International Accounting Standards Board (IASB) och Redovisningsrådet (RR), med förslag till att alla finansiella instrument som är tillgångar ska värderas till verkligt värde oavsett om de är kortfristiga eller långfristiga. (The Norwalk Agreement 2002)

1.2 Problemdiskussion

Det anses generellt att en värdering till marknadsvärde ger ett mer sakligt och objektivt värde, jämfört med ett diskonterat värde av framtida kassaflöden. Marknadsvärdet anses ge en bra approximation av det diskonterade värdet av framtida kassaflöden, då marknaden sätter sitt pris med utgångspunkt ifrån en sådan bedömning. (FAS 107 p.40) Detta värde ställer dock till en del problem eftersom det är omöjligt att uppskatta hur framtiden kommer att se ut och svårigheten ligger närmast i att verifiera denna värdering. (Paton och Littleton 1960) Därför anses det ofta vara mer praktiskt att använda marknadsvärdet istället. Även värdering till historiskt anskaffningsvärde har accepterats, mycket beroende på fortlevnadsprincipen. Motsättningarna i denna princip är en del av kritiken mot att använda en marknadsvärdering, då denna kan uppfattas som ett försäljningspris och därmed bli ett uttryck för ett likvidationsvärde på tillgången. En invändning mot detta synsätt är ifrågasättandet av relevansen för fortlevnadsargumentet, då företagets livslängd över tiden oftast är obestämd. Redovisningsnormerna hanterar grundläggande praxis och den generella ansatsen för att presentera redovisningsfakta, medan principerna ska fånga ögonblicksbilden vid värderingstillfället. (Paton och Littleton 1960)

Enligt Young skapar normerna och principerna en form av institutionellt tänkande genom att det utvecklas legitima grupper. I omgivningens institutionella ram ger ändamålet och överensstämmandet en legitimitet mellan olika användare. Detta sker genom att i de fastställda normerna finns det en praxis att använda i beslutsprocessen. I sin tur skapar detta en spänning mellan incitamentet att lösa ett svårt problem och att använda den färdiga praxisen, för att underlätta för användaren. Institutioner standardiserar och generaliserar vår inramning av speciella problem samt begränsar förståelsen i det begreppsmässiga inom vissa frågor, det vill säga att det skapar osynliga delar. Dessa gråzoner uppkommer genom klassificeringen i olika kategorier eller klasser, runt dessa läggs gränslinjer som antingen inkluderar eller exkluderar problemen inom sin kontext. Att redovisningen representerar företagets verksamhet på ett trovärdigt sätt stöds delvis och förstärks genom det institutionella åtagandet samt genom olika regleringar på marknaden. (Young 1996)

Det ses med oro på att gränserna försvinner för en del regleringsprocesser. Inom marknaden för de finansiella instrumenten, har riskerna som associeras till dem, i allt högre grad börjat utmana det befintliga ramverket. Sökandet efter ny praxis har börjat med en avsikt att bli mer synlig i redovisningen. De finansiella instrumenten sägs vara skapade av marknads krafter för att fylla ut existerande gap mellan olika

---

---

marknader. Med sammansatta instrument som består av kombinationer mellan värdepapper i eget kapital och skulder suddas linjerna ut. I motsats till att se de finansiella instrumenten som en utmaning till det existerande ramverket sågs utmaningen i att placera de finansiella instrumenten inom ramverket, allt för att behålla de existerande anspråken om trovärdighet. Svårigheterna att ge riktlinjer för de individuella instrumenten medförde att FASB 1986 övergav denna ansats. I stället klassificeras instrumenten som en helhet för att ge generella riktlinjer med ett syfte på relevansen. (Young 1996) Ryan däremot anser att alla förändringar skall vara synliga även om det innebär att varje kontrakt värderas för sig. (Ryan et al 2002) Normbildarna föreslog att göra instrumenten mer synliga och transparenta för att trovärdigt representera effekterna på företagets finansiella position. Många nya finansiella instrument har skapats och kommer att skapas som ett svar på svängningar på marknaden, avregleringar, förändringar i skattelagar och andra makroekonomiska effekter. Genom en öppen redovisning har frågor om de finansiella instrumenten rests och särskilt gäller det derivatinstrumenten, som har varit föremål för en ökad granskning angående de risker som instrumenten skapar. Det kan tolkas som om de kanske skapar mer risker än de garderar sig mot. (Young 1996)

FASB:s ramverk har avsikten att ge ett verktyg för lösningen genom att begreppen i normer och principer känns igen. Normerna är lagstadgade och får inte frångås. Ramverket både styrker och bekräftar betydelsen och relevansen för de finansiella rapporterna. Detta sker genom ett krav på att informationen skall vara användbar för mottagarna. God redovisningssed uppvisar karaktärsdragen rättvisa, relevans, tillförlitlighet och verifierbarhet. Att använda och förlita sig till föreställningsramen begränsar sökandet efter ändamålsenliga lösningar i frågor formade som redovisningsproblem.

Någon omfattande forskning om värderingen av de finansiella instrumenten har inte förekommit, utan den mest utredda frågan har handlat om hur de skall redovisas i företagets årsredovisningar. I artiklar om olika sätt att angripa problemet, har bland annat Ijiri och Jaedicke beskrivit redovisningen som ett mätsystem som är hemsökt av att det finns alternativa mätmetoder. Vidare betonas syftet med redovisningen, det vill säga användbarheten för informationen. Denna skall vara aktuell, tillförlitlig, träffsäker, sann och verklig, relevant och materiell för att vara nyttig. Användbarheten får aldrig gå före tillförlitligheten eller sakligheten. Dessa begrepp utgör kärnan i värderingsproblematiken och är ofta en avvägning mellan alternativen, så länge som avvikelserna kan minskas. (Ijiri och Jaedicke 1966)

Relevansen och tillförlitligheten betonas även av Poon där historiska och verkliga värden diskuteras. Det mest relevanta värdet är det verkliga, då det historiska endast reflekterar tidigare villkor och att förändringarna i värdet endast realiserar vid en försäljning av tillgången. Tillförlitligheten är kvaliteten på informationen som ska vara skäligt och rimligt fri från avvikelser, samt att trovärdigt representera vad som avses. Då kraven på öppenhet i redovisningen blir allt större kommer även värderingsproblematiken att ställa högre krav på informationen. Här krävs att det verkliga värdet kompletteras med vilka metoder som används för att bestämma värdet, alla signifikanta antaganden som används, känslighetsanalyser, riskexponering samt de associationer som används vid uppskattningen av det verkliga värdet. (Wing W Poon 2004)

1.3 Problemspecificering

I den övergångsperiod som vi nu befinner oss i saknas det heltäckande rekommendationer. Inom de olika delområdena finns det aktuella vägledningar exempelvis den internationella redovisningsnormen IAS 39. En anpassning i vår svenska årsredovisningslag har tillkommit genom paragraferna 4:14 a-d § §. (bilaga 1) Tidigare var det endast tillåtet att värdera till det historiska anskaffningsvärdet, numera är det tillåtet att värdera till verkligt värde och vårt intresse är att spegla denna förändring. Vi kommer att undersöka hur förändringen uppfattas av de redovisningsansvariga på företagen och hur de hanterar detta i praktiken.

1.4 Syfte

Uppsatsens syfte blir att belysa övergången från att värdera till historiskt värde till att värdera till marknadsvärde för börsnoterade industriföretag och banker.

1.5 Forskningsfråga

Hur värderar företagen de finansiella instrumenten? Hur påverkar de nya förändringarna i ÅRL företagens värdering i praktiken?

---

2. Metod

Efter en introduktion av arbetet där vi har presenterat vad vi ska skriva om och även fått en kort tillbakablick i hur utvecklingen har haft sin gång fortsätter vi här med den metodologiska ansatsen. För att kunna besvara forskningsfrågan behöver vi redogöra för arbetets upplägg och därifrån få en bra struktur så att läsaren bättre ska kunna följa med i arbetet. Val av metoder och tillvägagångssätt klarläggs i detta kapitel.

2.1 Inledning

Ett problemområde inom redovisningen är svårigheterna som uppkommer vid värdering av tillgångar. Då det nu tillkommit nya värderingsprinciper för finansiella instrument i ÅRL är åter värderingsfrågan ett aktuellt ämne. Med det nu förändrade synsättet på värdering, blir det intressant och se hur förändringen har påverkat företagen och till viss del omvärlden samt ta reda på hur de finansiella instrumenten nu värderas. Då vi bestämt oss för detta ämne och börjat läsa in oss på de artiklar som finns förstår vi att det är ett väldigt omdiskuterat område, inte bara i Sverige utan även internationellt. Det vi kommer att börja med att förklara och utveckla i metodkapitlet blir de val av metod och vetenskaplig ansats som vi kommer att göra. Detta följs av ett avsnitt om hur vi kommer att gå tillväga för att samla in information till uppsatsen, vilket baseras på böcker, artiklar och tidskrifter. För att förstå hur vi valt ut våra företag och respondenter kommer även denna arbetsprocess att beskrivas. Avslutningsvis i metodkapitlet blir det en kritisk granskning av de källor som vi använder oss av under uppsatsens gång.

2.2 Val av metod och vetenskaplig ansats

Oavsett val av metod är det svårt att uppnå en objektiv beskrivning av verkligheten. Svårigheten ligger i att både respondent och intervjuare skall förhålla sig neutralt, det vill säga minska risken för personliga influenser vid insamlandet av primärdata. Då vår undersökning är baserad på nyttillkomna paragrafer i Årsredovisningslagen finns det små möjligheter till en teoretisk ansats, utan den insamlade forskningsdata måste hämtas från empirin. För att komplettera och förstå empirin kommer vi att söka för-

---

klaringar i böcker, vetenskapliga artiklar och tidskrifter. Vi kommer att använda oss av en induktiv metod då vårt syfte är att beskriva praktiska förändringar och därmed hämtar vi information från vår empiriska undersökning. För att tolka den data som samlas in blir valet att använda en kvalitativ ansats. För att uppnå den kvalitativa ansatsen förväntar vi oss att intervjuerna kommer att ge oss en bild av hur teorin tillämpas i praktiken. Den kvalitativa ansatsen ger en mer öppen och nyanserad bild av både individen och den omgivning den hämtas ur. I denna process måste ett visst mått av försiktighet iakttas mot att bli allt för påverkad av verklighetsbilden. Undersökarnas objektivitet är viktig för att uppnå en korrekt tolkning av insamlad data. (Jacobsen 2002)

2.3 Insamling av information

Vår uppsats och frågeställning bygger i grund och botten på de ny tillkomna paragraferna i ÅRL 4:14 a-d §§ (bilaga 1) och handlar om hur de finansiella instrumenten ska värderas. Då de olika principerna och värderingsmått ligger till grund för värdering behövs en vidare förklaring för att förstå hur de finansiella instrumenten värderas. Från FAR:s samlingsvolym kommer vi att hämta information om ÅRL och RR 27. (bilaga 2) Efter en grundlig genomgång av paragraferna och vägledningarna kommer vi att fortsätta vårt uppsatsarbete genom att söka efter de böcker, artiklar och tidskrifter som vi blivit rekommenderade genom vår handledare Gunnar Wahlström. Under uppsatsens gång kommer vi löpande att studera IAS 39 då alltför företag redovisar enligt detta regelverk. Värdering har länge varit ett aktuellt område, då utvecklingen är en ständigt pågående process. Förespråkarna och argumenten är många, därför gäller det i ett inledningsskede att välja ut det materialet som är relevant med tanke på uppsatsens syfte och frågeställning. Syftet med sekundärdata är att den ska utgöra en grund vid uppbyggnaden av den teoretiska referensramen. Dessutom ska den hjälpa oss att finna förklaringar till varför och hur förändringar sker. Vidare vill vi se och jämföra hur den offentliga debatten har utvecklats och diskuterats i USA. Detta ser vi som en intressant infallsvinkel då USA länge varit förespråkare för verkligt värde men i praktiken tillämpat historiskt värde. Debatten består av FASB:s analys *Recognition and measurement of Financial Instruments* (1991). För att få tillgång till primärdata har vi valt att ställa frågor till ett antal börsnoterade banker respektive industriföretag. Undersökningen som kommer att genomföras går ut på att se hur de börsnoterade företagen i praxis går till väga då de värderar sina finansiella instrument och hur förändringarna i lagen har påverkat värderingen av finansiella instrument.

2.4 Urval av företag och respondenter

Anledningen till att vi valt två branscher är för att få två olika perspektiv på värderingen av de finansiella instrumenten, det vill säga ett finansiellt och ett icke-finansiellt värderingsperspektiv. Vid urvalet av företag har vi beslutat att enbart undersöka företag som är noterade på A-listan. Anledningen till detta är att det ofta är dessa företagen som leder utvecklingen av redovisningspraxis. Vårt mål är att intervjua redovisningsansvariga på fyra banker och på fyra industriföretag. Redan i ett inledande skede är vi väl medvetna om att de företag och respondenter som valts till undersökningen kommer att få stor betydelse i vårt fortsatta uppsatsarbete. Anledningen till att vi valt just de redovisningsansvariga är att de förmodligen har den största kunskapen om hur paragraferna skall tolkas och vilken värderingsgrund som ger den mest rättvisande bilden inom området. Efter en första kontakt med de utvalda företagen har vi även fått detta bekräftat, då de flesta av våra intervjuer redan har bokats upp med de redovisningsansvariga på respektive företag. Det praktiska arbetet med de finansiella instrumenten sker både inom företagets redovisningsavdelning och finansavdelning. Eventuellt kan en kombination av dessa avdelningar ge en tydligare helhetsbild av företagets hantering av de finansiella instrumenten. I ett inledande skede är vi också medvetna om att det kan vara svårt att få tag i fyra finansiella företag då vi i Sverige endast har fyra noterade banker. Ett möjligt alternativ är att hålla Skandiabanken som en reserv till bankerna. Bland industriföretagen tror vi däremot att det kommer bli lättare att få de fyra intervjuer som är vårt mål, då det finns betydligt fler företag att utgå ifrån, det vill säga förstahandsvalen kan garderas med hjälp av reserver. Vid den första kontakten med företagen och respondenterna kommer det att informeras om vad intervjun ska handla om, vilket möjliggör en viss förberedelse för respondenterna. I de fall då de redovisningsansvariga är lokaliserade i region Skåne blir det personliga intervjuer, medan vi kommer att använda oss av telefonintervjuer då personerna är lokaliserade på huvudkontoren i Stockholm. För att klargöra eventuella frågetecken både innan och efter intervjuerna kommer en del kontakter att göras via e-post. Alla intervjuerna bygger på samma frågor (se bilaga 3), trots förutbestämda frågor blir det ändå möjligt för respondenterna att sätta en personlig prägel på respektive intervju. Varje respondent kommer att tillåtas betona och lyfta fram de egna erfarenheterna av värderingsproblematiken. Anledningen till att vi inte valde helt ostrukturerade intervjuer var för att kunna styra intervjuerna mot uppsatsens frågeställning. Med helt ostrukturerade frågor skulle intervjuerna mer kunnat utveckla sig till en allmän diskussion kring ämnet värdering.

2.5 Källkritik

Kritisk granskning av källuppgifter gäller alla de källor som används, såsom vetenskapliga artiklar, intervjuer och litteratur. Av de böcker, artiklar och tidskrifter som vi bearbetar under arbetets gång skall vi gallra bort de som inte verkar vara relevanta för vår frågeställning. För att undvika feltolkningar och avvikelser, som kan minska och försämra studien resultat blir det ett grundläggande krav att bekräfta källornas tillförlitlighet och relevans. I ett första skede finns många källor att läsa in och ett effektivt sätt att få en överblick över källorna är att ta hjälp av vår handledare Gunnar Wahlström. Det material som han rekommenderade får utgöra en stomme i det inledande skedet. En del av böckerna och artiklarna är publicerade före värderingsproblematiken för de finansiella instrumenten blev aktuell. Detta är vi väl medvetna om och det blir därför viktigt att komplettera med nyare källor där det behövs. Många av källorna är av amerikanskt ursprung, men ses som nödvändiga för att förstå utvecklingen av redovisningsnormerna. Dessa källor kommer att fritt översättas och kan därmed uppvisa tolkningsfel. Vår empiri kommer att bygga på intervjuer och för att reflektera respondenternas åsikter på ett objektivt sätt, kommer valet att falla på en intervjuteknik som ger respondenterna frihet att uttrycka sig självständigt. Våra intervjufrågor kommer att ses som en ram för att uppnå ett visst innehåll. (Eriksson och Wiedersheim-Paul 1997)

3. Litteraturgenomgång

Efter att ha bestämt arbetets tillvägagångssätt och fått en bra struktur behövs en innehållsrik och stark grund att stå på. För att forma denna grund letar vi information och fakta bland vetenskapliga artiklar och andra värdefulla källor. Detta kapitel behövs för att få en riklig bas till det teoretiska bidraget.

3.1 Historik

3.1.1 Utvecklingen i Sverige

Under de första årtiondena av 1900-talet växte industrialismen kraftigt, och till största delen utan regleringar. (Jönsson 1991) Genom industriernas dominerande ekonomiska ställning hade företagsledningarna större makt att gå in och påverka redovisningslösningar. (Belkaoui 1985) Utvecklingen av den finansiella redovisningen kan ses mot bakgrund av Kreugerkraschen. Det multinationella imperiet som Kreuger byggt upp raserades 1932 och när han avslöjades som svindlare, förlorade industrierna prestige i stor skala. Denna skandal medförde ett flertal förändringar, framförallt av politisk karaktär. Revisorerna som hittills haft ett begränsat inflytande tog tillfället i akt och etablerade sig som yrkesgrupp. Statens roll blev mer övervakande. (Jönsson 1991)

Den första svenska aktiebolagslagen kom 1848 och var en kopia av den franska, den ersattes 1895 av en ny, som var den första av flera förändringar av aktiebolagslagen. Omvärdering gjordes av tre anledningar; dels för att skydda allmänheten mot dåliga affärer, dels för att skydda aktieägarna mot företagsledningens missbruk av sin position eller sin kompetens, men också för att ge minoritetsägarna ett bättre skydd. Det bästa verktyget för att förhindra att företagsledningen missbrukade sin ställning ansågs vara strikta regler om granskning. Genom att ställa upp krav på hur och när aktieägarna skall få tillgång till årsredovisningen etableras en mer öppen redovisning. Nyckelbegreppet vid 1910-års lag var olika värderingsfrågor där det exempelvis av försiktighetsskäl förespråkades att använda det historiska värdet. Lagstiftning och redovisningspraxis utvecklades genom tysta överenskommelser mellan staten och affärlivet. Användarna av redovisningsinformationen, investerarna eller allmänheten, ignoreras länge i debatten om redovisningsprinciper. (Jönsson 1991)

3.1.2 Utvecklingen i USA

I efterdyningar av börskraschen i USA uppkom det två stycken Security Acts 1933 och 1934, som hade till syfte se till så att ingen information var olaglig eller vilseledande. Den första Security Act 1933 lagstiftades genom ett undertecknande av Franklin D. Roosevelt, medan den andra 1934, etablerar SEC och gav befogenhet att övervaka den finansiella marknaden, med bland annat värdepapper och aktier men också förmedlings- och mäklarbranschen. Tillsammans skulle akterna återupprätta investerarnas förtroende. (Kim och Nofsinger 2004) Arbetet med att sätta upp redovisningsnormer samt reglera vad företagen var skyldiga att redovisa i sina årsredovisningar gick först till professionella revisorer, Committee on Accounting Procedure (CAP), och övergick därefter till Accounting Principles Board (APB), för att sedan början av 70-talet övergå till FASB. (Jönsson 1991) FASB är en oberoende organisation som kontrolleras av SEC. Denna i sin tur är en statlig organisation som är sammansatt av representanter för företag, marknad och stat. Den oberoende organisationen har som ansats att utveckla en teoretisk referensram eller att stifta redovisningsteori genom att tillmötesgå grupper med varierande intressen. (Belkaoui 1985) Sommaren 2002, tillkom nya lagar i Sarbanes-Oxley Act. Lagarna är strikta och syftar till att få företagen att ta ansvar samt att höja straffet vid överskridandet av befogenheter för tjänstemän. Lagstiftningen resulterade i en övervakningsnämnd, som i sin tur står under bevakning av SEC. Uppgiften för övervakningsnämnden är bland annat att se över revisionen av publika företag samt att skydda investerarna och allmänheten från ofullständiga revisionsrapporter. De båda akternas syfte är att tvinga företagen att berätta för allmänheten om verksamheten med ett syfte att bli synliga för de olika intressenterna. Dessa lagar är ett svar på den kreativa redovisningen som bedrevs av bland annat Enron och World Com. Grundpelaren i akten består av att sätta investerares intresse främst. (Sarbanes-Oxley Act 2002)

3.1.3 Utveckling av de finansiella instrumenten

Revolutionen i finansiella instrument uppstod under 80-talet då värdepappers- och finansiella företag började producera uppfinningsrika finansiella produkter och transaktioner. Innovationen sågs som variationer på tre grundläggande instrument: swappar, obligationer med optioner eller teckningsoptioner och realsäkerheter. Många utgörs av sammansättningar med olika kombinationer till ett grundläggande enkelt instrument. Dessa nya instrument skapade helt nya marknader och för att förklara dessa förändringar i finansiella marknader var det uppenbart att en avreglering och för-

---

ändring måste ske inom politiska, sociala eller de ekonomiska områdena. Vidare säger Young att utvecklingen av finansiella innovationer verkade ha stöd i anspråket att obegränsade eller oreglerade marknader effektivt kan svara på signifikanta förändringar i omgivningen. Genom förändringar i regleringen tilläts nya former av handel, som baserades på råvaruhandel med terminer och tog formen av nya finansiella instrument som fondandelar, återköpskontrakt, nollkupongare samt olika typer av optioner. Marknadens efterfrågan för mer effektiva finansiella instrument och riskhanteringsstrategier samt behovet att diversifiera sin riskexponering var en pådrivande kraft. Med förändringar i omgivningen kan syftet med finansiella instrument beskrivas som att skifta från ett verktyg att bygga eller investera kapitalet till att bli ett verktyg för riskhantering på marknaden. Enligt Young är de nya finansiella instrumenten produkter av marknadsaktiviteter snarare än produkter som ökar marknadseffektiviteten. Snarare än att minska eller kontrollera risken är den funktionella förklaringen för den explosionsartade innovationen i de finansiella instrumenten en ökad risknivå för till exempel banker som går bortom den vanliga kreditrisken för lån. Finansiella instrument ansågs utmana existerande redovisningspraxis och ställde krav på redovisningen. Den snabba utvecklingen ökade svårigheten för normbildarna att utge aktuella riktlinjer. Svårigheten att klassificera instrumenten berodde delvis på att några var direkt konstruerade för att kringgå riktlinjer inom redovisningen. De var utformade för att undgå en lätt klassificering inom existerade kategorier eller för att utnyttja den inre tvetydigheten i alla klassificeringsscheman vid skapandet av finansiella instrument och transaktioner. Verktögen för att upprätthålla allmänhetens förtroende för kapitalet på värdepappersmarknaden efter börskraschen 1929 har varit genom redovisningen och öppenhet i de finansiella rapporterna. (Young 1996)

3.1.4 Omgivningens inverkan på redovisningen

Wilmott säger att redovisningen är styrd genom generella antaganden, så kallade principer som har förankrats inom både civilrätten och den offentliga rätten. Sverige har haft en stark påverkan från den germanska handelspraxisen ända fram till andra världskriget, men har sedan öppnat upp mot den anglosaxiska handelspraxisen. Regleringen i Sverige har styrts genom det kollektiva samarbetet, som även som är överensstämmande med den politiska utvecklingen i Sverige sedan 30-talet. (Wilmott et al 1992)

Mönstret vid beslutsfattande är en effekt av de redovisningsmetoder som används i redovisningsrapporterna. Revisorerna har genom FAR haft en formell roll i att re-

---

kommendera redovisningsmetoder till sina medlemmar, medan den statliga myndigheten Bokföringsnämnden (BFN) har utvecklat och samordnat med syftet att bekräfta god redovisningssed. BFN har dock varit motarbetad av revisorernas praxis, solidaritet och motstånd. Marknadskrafterna har kunnat påverka genom FAR, och de förändringar som accepterats i de svenska rekommendationerna har framförallt kommit från den amerikanska regleringen. Genom att redovisningsmetoderna konstrueras och tolkas av accepterade grupper, ges den framtagna praxisen en legitimitet i regleringen av redovisningen. (Willmott et al 1992)

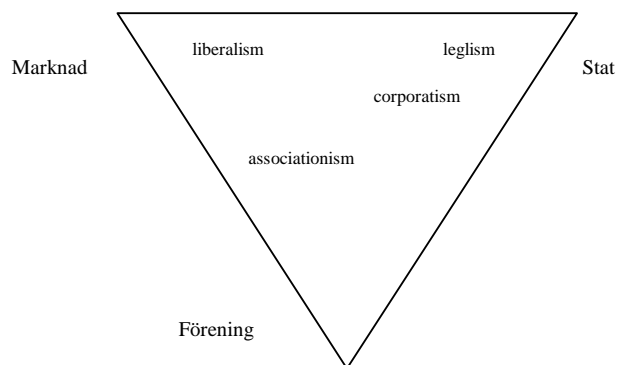
Reglering är en process av förhandlingar mellan internationella och nationella intressegrupper, men också utfallet av en global regleringsprocess. Hittills har endast ett fåtal internationella regleringar haft någon större genomslagskraft i praxis, även om det tillfälligt övervägts specifika förändringar i redovisningen. Harmoniseringen av regleringen då ett internationellt rapporteringssystem skapas sker inte under likvärdig krafter utan det grundar sig enligt Willmott på kapitalets makt, vilket antagligen kommer att öka med tiden. (Willmott et al 1992)

Enligt Puxty, kan praxis vara signifikant i relationen till konsekvenser som inkluderar inte bara det uppenbara med en direkt effekt utan också rollen för redovisningen i att reglera ekonomiska och sociala aktiviteter samt hur institutionerna själv är reglerade. Institutionerna och processerna går inte att förstå oberoende av det historiska, politisk-ekonomiska sammanhanget där de uppkommer och utvecklas, men genom att respektera betydelsefulla skillnader är det samtidigt också relevant att känna till likheten. Ramverket tillåter trots den historiska tendensen mot rationaliseringar och besvikelser att hålla fast vid värderingar och ideal av gemenskaperna. I den förvridda formen kan värderingarna fortfarande utöva ett kraftfullt, otidsenligt inflytande på den vardagliga regleringen i samhället. Skillnaden mellan maktfaktorerna kan bäst uppskattas genom att jämföras och ställas mot varandra i form av källor av motivation och auktoritet mot källor av spänningar och sprickor. (Puxty et al 1987)

Streeck och Schmitters modell kan exempelvis ge en sammansatt bild där balansen upprätthålls mellan de tre formellt olika men ändå beroende vägledande maktfaktorerna för samordning och allokering. Värdet kommer i känsligheten för det komplexa och multidimensionella nymodigheterna och deras detaljerade ramverk för en analys. Reservationerna finns i att avsaknaden av historik ger en liten uppskattning av hur relationen och tolkning av de tre maktfaktorerna är historiskt specificerade. Det mest kritiska är att ramverket inte erbjuder ett försök att inse vilken motsägelse är central för att generera förändringar. (Puxty et al 1987)

För att förklara hur inflytandet över redovisningsregleringen tar sin form används en modell av Streeck och Schmitter. Denna identifierar tre maktfaktorer: marknaden med spridd konkurrens, staten med hierarkisk kontroll och föreningar med solidaritet genom en tillhörighet. Regleringarna skiftar från liberalism till legalism, men den rena formen uppträder sällan i regelverket utan kan endast uppskattas. Däremot finns det mellanformer av lättare reglering genom associationism som ligger närmast liberalism och korporatism som är lokaliserat mot legalism. Skillnaderna ligger i hur stor betydelse föreningarna har vid framtagandet av reglerande normer för redovisningen.

Den segrande strukturen ses som konsekvensen av ett försök att mobilisera resurser för att förhandla policy och praxis för reglering. Olika former av regleringar ger olika möjligheter och problem. Redovisningen och revision har större betydelse i marknadsorienterade länder trots att institutionerna för redovisningen själv har ett mindre ansvar. De tre styrande maktfaktorerna marknad, stat och förening tillhandahåller verktygen när samhället är integrerat. Integrationen är bedräglig då karaktärsdragen för den avancerade kapitalism i huvudsak är en motsägelse till systemet som leder till fortlöpande avbrott och kriser som uppkommer och hanteras oftast med oväntade effekter genom motsatta medier. Dessa motsättningar är inneboende i systemet och inte lokaliserat permanent inom modellens konfiguration. Det finns alltså inte en enda enkel modell som är heltäckande för regleringen utan varje del har inflytande på området och varierar mellan en fråga till en annan. Lösningar föreslås som ger antingen en eller kombinationer av sätt att reglera i formen legalism, liberalism, associationism eller korporatism. Ramverket är inte enkelt eller komplett. (Puxty et.al. 1987)

3.2 *Betydelsen av normer*

Problemet ligger i att det inte finns någon generellt accepterad teori som ger rättvisa åt redovisningsnormerna. Avsaknaden beror på en missuppfattning av redovisningens roll i samhället eller att det funktionella perspektivet inte klarar av de många roller inom redovisningen. Redovisningsbegreppet får sin mening genom användandet i sitt rätta sammanhang och det påstås även vara ett kulturellt fenomen. Detta kan visa sig i att en harmonisering skulle kunna tolkas på olika sätt i olika kulturer, därmed skulle det kunna bli svårt att övertyga varandra om fördelarna med förslagen till nya normer. (Jönsson 1991)

Både nya och traditionella ansatser för att formulera redovisningsteori kan uppfattas som komma ur olika konkurrerande modeller som dominerar redovisningstankarna. Det enskilda specifika problemet kanske inte går att lösa med normer utan det måste finnas alternativa vägar för att tillmötesgå alla. De existerande reglerna utgör en referensram eller en teoretisk struktur för att förbättra form och innehåll på de finansiella rapporterna. Framförallt skall strukturen vara att uttrycka syftet med redovisningen, förutsättningarna i omgivningen, det teoretiska konceptet samt principen för redovisningen. (Belkaoui 1985)

I grund och botten skall systemet med redovisningsnormer bestå av en förklaring i vad redovisningen försöker förmedla till intressenterna genom de finansiella rapporterna. Normerna skall därför inte beskriva ett tillvägagångssätt eller stela, begränsade rutiner utan normerna skall vägleda till de bästa redovisningsrapporterna. För att vara relevant behöver en norm relatera till det grundläggande syftet för redovisningen, det vill säga att normen känns igen och vilar på accepterad praxis. (Paton och Littleton 1960)

Användbarheten får emellertid inte prioriteras till den grad, att den tar överhand gentemot tillförlitlighet och relevans. Om informationen ska uppfattas som sann och verklig, måste tillförlitligheten på informationen även vara aktuell och träffsäker. Dessutom ska informationen vara tillräckligt relevant, att den underlättar för mottagarna i deras beslutprocess. (Ijiri och Jaedicke 1966)

Young diskuterar hur viktigt det är med en utveckling av redovisningsrutiner, då de finansiella rapporterna ska ge en rättvisande bild och göra företaget synligt. För att upprätthålla detta måste en ständigt pågående process som ändrar redovisningsrutiner användas i framtagandet av rapporterna och detta i sin tur kräver olika grader av öppenhet. För att förstå begränsningar och hinder mot förändringar av betydelse i mål,

---

syfte och karaktärsdragen för redovisningen måste det belysas att när förändringarna skett och lagts till de tidigare principerna lämnas mål, syfte och karaktärsdrag orört och självklart. Genom processen att sätta nya normer tas endast vissa typer av frågor upp medan andra ignoreras. (Young 1996)

Med utvecklingen inom finansiella instrument utforskas gränserna i förändringar av redovisningen. Den enorma ökningen under de senaste två decennierna har ställt ytterligare krav på redovisningen. Trots oron på makronivå angående den ökande risken med finansiella instrument har normbildarna fortsatt att trycka på betydelsen av informationen till de enskilda investerarna och kreditgivarna i deras beslutsprocess, fastän utgångspunkten börjar med inarbetad praxis för redovisning och utvecklingen av förändringarna. Detta misslyckande att undersöka redovisningen mer djupgående och att synligt acceptera funktionella förklaringar för utvecklingen av finansiella instrument kan lättare förstås genom referenser, det vill säga konceptet om institutionellt tänkande. Då man möter nya finansiella instrument har normbildarna och andra fokuserat på att placera dem inom det existerande ramverket för redovisningen. Detta för att utforska relationen mellan FASB, SEC och inarbetad praxis inom det existerande ramverket för att förstå synliga gränser till redovisningsförändringar. (Young 1996)

3.3 Redovisningsprincipernas betydelse

Redovisningsprinciper har tillkommit utöver begreppen god redovisningssed och rättvisande bild och de har stor betydelse för redovisningens utformning. Principerna har länge varit grundläggande inom svensk praxis och de ska följas då vi ska värdera och redovisa våra finansiella tillgångar och skulder.

Redovisningens principer består ibland av starka kontraster av motsättningar. Dessa grundar sig i syftet för de olika instrumenten och användning av informationen. De olika syftena med informationen ställer princip mot princip och dessa måste därigenom rangordnas. Beroende av användningen kommer vissa principer att vara överordnade andra. (American Accounting Association 1977)

Principerna har varit ett grundläggande begrepp i svensk redovisningspraxis sen långt tillbaka. Den viktigaste och mest grundläggande är fortlevnadsprincipen. Redan tidigare ifrågasattes fortlevnadsprincipen, då det bevisligen är omöjligt för alla företagen att leva vidare. Redovisningsprinciperna är stadgade genom ÅRL och ska följas enligt

---

god redovisningssed med ett syfte att uppnå den rättvisande bilden. För att kunna uppfylla detta syfte på en allt mer avreglerad och globaliserad marknad, krävs det att företagen kan hantera de risker som den snabba teknologiska utvecklingen medför. I samband med den ökade riskhanteringen som tillkommit på senare år, har ifrågasättandet av fortlevnadsprincipen ökat. Svårigheten för företagen idag är att hantera de risker som uppstår, då säkringsredovisning inte kan tillämpas. (Pany och Whittington 2001)

Det som genomsyrar alla principerna är konsekvensprincipen som är till för att inte företagen skall kunna byta mellan olika redovisningsprinciper. Samma principer måste konsekvent användas i redovisningen om det inte finns speciella skäl till detta, vilket till exempel kan vara då ett företag köps upp eller går samman med ett annat företag som tillämpar andra redovisningsprinciperna. Med de nya värderingsnormerna ifrågasätts den rättvisande bilden och diskussioner förs då vi i svensk praxis alltmer frångår de grundläggande redovisningsprinciper. Då instrumenten numera ska värderas till verkligt värde, kommer de orealiserade värdeförändringarna att redovisas redan innan de realiserats, och då har en situation uppkommit där realisationsprincipen frångås. (AAA 1977) Svenska regelverket har länge baserats på det germanska, men i och med inträdet i EU så anpassas svensk lag efter EG-direktiven. Genom harmoniseringen har IASB:s regelverk blivit aktuellt för Sverige, detta har medfört att den omdiskuterade IAS 39 också gäller för noterade svenska företag från 1 januari 2005. I och med globaliseringen, där vi påverkas av anglosaxiska normer, som inte håller lika hårt på försiktighetsprincipen, kommer även den svenska utvecklingen att påverkas mot att denna frångås. Försiktighetsprincipen har sedan länge varit en grundsten i svensk redovisningspraxis, men med värdering till verkligt värde kommer dess betydelse inte bli lika framträdande. Tidigare var det en skyldighet att skriva ner negativa värdeförändringar som kunde fastställas på ett tillförlitligt sätt, men enligt försiktighetsprincipen fick inte en motsvarande positiv värdeförändring skrivas upp. Utifrån detta resonemang, motsätter sig dagens redovisningspraxis, där både värdeminskningar och värdeökningar får redovisas. (Maltby 2000)

För att kunna förstå redovisningens utformning och lagarna som styr redovisningen är det viktigt att alla affärshändelser får en objektiv och likvärdig hantering, det vill säga att verifiera företagets transaktioner på ett objektivt och sakligt sätt. (Ijiri och Jaedicke 1966)

3.4 Värdering

Före 1938 var banker och andra finansiella institut i USA skyldiga att redovisa sina finansiella tillgångar/skulder till marknadsvärde. (Barlev och Haddad) Detta resulterade i stora värdejusteringar på tillgångar och skulder som ett resultat av den stora depressionen i USA. Denna utveckling ledde till att marknadsvärderingen byttes ut till förmån för värderingen till historiska värden. Under hela tiden efter denna ändring har det diskuterats om relevansen med värdering till historiskt värde och studier har genomförts för att undersöka redovisningens relevans. Som resultat av studien föreslogs att använda sig av marknadsvärdet för att uppnå relevans. Förslaget avslogs dock av APB med förklaringen att denna metod skulle försämra värdet av de finansiella rapporterna. (Barlev och Haddad 2003)

Problem med jämförbarhet mellan företag, som kan uppstå vid en subjektiv marknadsvärdering ska kunna elimineras med hjälp av IAS 39 genom att tillämpa samma värderingsegenskaper för alla finansiella instrument, oavsett hur de klassats. Men även fortsättningsvis kommer det antagligen att finnas blandade modeller där vissa tillgångar/skulder kommer att värderas till historiska anskaffningsvärde medan andra värderas till det lägsta av de båda måtten och vidare de till verkligt värde. Kommer det verkliga värdet endast tillämpas på vissa finansiella instrument, så kommer de finansiella uttalandena fortsätta reflektera över en blandning av historiska anskaffningsvärden och modeller för verkligt värde.

Trots att verkligt värde är av stor betydelse så poängterar Europeiska kommissionen (2001) att historiskt värde inte blir mindre relevant, båda former av värdering kan vara användbart. Samtidigt så anses att mer bevis behöver samlas in för att stödja det underliggande försvaret för att verkligt värde är överlägset historisk kostnad för alla finansiella instrument och att verkligt värde alltid kommer att fastställas som det säkra.

Vissa forskare menar att det verkliga värdet är mindre relevant än historiskt värde då ett objektivet marknadsbestämt verkligt värdes mått inte är tillgängligt. Hernández Hernández klarlägger att alla finansiella instrument ska mätas till det verkliga värdet då de tas upp i balansräkningen, vidare ska de även mätas om till verkligt värde årligen vid balansdagen. Alla vinster och förluster ska tas upp då de uppstår. (Hernández Hernández 2004)

Förändringar i det verkliga värdet skall gå att identifiera i resultaträkningen. Den enskilda värderingen sker genom att värdera varje del av instrumenten för sig och un-

---

derlättnar en redovisning av komponenterna. Men det finns inte en total enighet om hur instrumentens komponenter skall delas in, då en del är säkra till förekomsten, medan andra är av varierande art som kan ha olika löptid. Denna summering är även överensstämmande med FASB:s förslag till hur redovisningen av verkligt värde skall ske och den ända frågan blir hur komponenterna skall klassificeras och hur förändringen i deras värde skall återspeglas i redovisningen. (Ryan et al 2002)

Att kunna hantera detta, utan att det drar med för höga administrativa kostnader, kräver en vidareutveckling av värderingssystemen. Problem uppstår med olika värderingssystem och betonar betydelsen med ett enhetligt värderingssystem. Detta problem uppkommer när företagen skall värdera de sammansatta instrumenten och uppstår då företagen kompletterar den maskinella värderingen med manuella beräkningar. Risken för den manuella värderingen är med den subjektiva bedömningen. När ett finansiellt instrument säkrats, påverkas resultaträkningen, och därmed balansräkningen av de årliga fluktuationerna som kan ske med ett verkligt värde. (AAA 1977)

FASB ser öppenhet i redovisningen, av finansiella instrument, som en godtagbar kompromiss, då det finns väsentliga mättningsfrågor kopplade till verkligt värde i redovisningen av de finansiella instrumenten och att de relaterar till att balansräkningen känner igen dem. (Ryan et al 2002)

3.5 Marknadsvärde kontra historiskt värde

Alla ansatser till normbildning har både fördelar och begränsningar och det finns inte någon definitiv vinnare här. Effektivitet och effektiva metoder i att disciplinera de sakkunniga samt att definiera lämpliga roller för revisorn är också en viktig faktor. (Belkaoui 1985)

En del studier har genomförts i utlandet som ger stöd till både det historiska och det verkliga värdet. Studier som genomförts bland finansanalytiker i Danmark visar att en stor majoritet föredrar marknadsvärdering framför historisk värdering. Detta står dock i strid med studier utförda av KPMG bland en bredare skara av användare i USA som visar att dessa föredrog historiskt värde framför marknadsvärde. Längre har diskussionen förts om vilket värde som ska användas. (Thinggaard 1996).

Wing W Poon diskuterar fördelar och nackdelar med att använda verkligt värde i redovisningen av finansiella instrument och debatten kretsar även kring frågor om relevans och tillförlitlighet. FASB:s definition av verkligt värde är:

”En uppskattning av priset ett företag skulle erhålla, vid en försäljning om tillgången hade sålts eller betalt för att komma ur en skuld på balansdagen, vid ett direkt byte under en normal affärsrelation” (FASB Preliminary View)

Definitionen av relevans enligt FASB Statement of Financial Accounting Concepts No 2.

”En kapacitet för informationen att göra en skillnad i ett beslut genom att hjälpa användarna att skapa eller forma förutsägelser om utfallen av historiska, nuvarande och framtida händelser eller att bekräfta eller rätta till förväntningarna”

De flesta människor är överens om att verkligt värde är det mest relevanta måttet för finansiella tillgångar/skulder som ett företag aktivt handlar med. En del argumenterar för historiska värden som det mest ändamålsenliga måttet, om avsikten är att behålla tillgången/skulden till förfallodagen, det vill säga lösendagen. Med historiska värden tillåts företaget att skjuta upp rapporteringen av förändringar i värde på sina finansiella tillgångar genom innehavet. Tillförlitligheten är kvaliteten på informationen som intygar att informationen är skäligt och rimligt felfri från avvikelser och trovärdigt representerar vad som avses. I avsaknaden av en likvid marknad, blir situationen att uppskatta det verkliga värdet. Detta skulle ofrånkomligen inkludera en förutsägelse om de framtida kassaflödena samt ett val av en ändamålsenlig diskonteringsränta.(FAS 107 p.40) Detta kan leda till att uppskattade värden uppvisar en stor mängd mättningsfel. Ett annat motargument till att redovisa till verkliga värden är den påverkbara rörligheten i vinsterna när förändringarna i verkligt värde rapporteras. För relevant information antas att verkligt värde skall rapporteras för alla finansiella tillgångar och skulder. Kraven på öppenhet borde inkludera ett verkligt värde på finansiella instrument tillsammans med metoder som använts för att bestämma värdet samt alla signifikanta antaganden som används vid uppskattningen, vissa indikationer för känslighet och en diskussion om riskexponeringen och frågor som associerar till uppskattningen av verkligt värde. (Wing W Poon 2004)

3.6 FASB:s diskussion

FASB är USA:s motsvarighet till svenska RR och 1991 gav FASB ut ett diskussionsforum i form av ett utkast. Forumet innehåller en analys av för- och nackdelar med de

---

olika metoder att använda vid värdering och redovisning av finansiella instrument. Diskussionen bygger på utvecklingen i USA och eftersom denna utveckling även brukar påverka övriga världen, däribland Sverige, så är diskussionen intressant. Sedan diskussionsforumet publicerades i USA, har de amerikanska rekommendationerna angående värdering av finansiella instrument ändrats. FASB:s rekommendationer för de finansiella instrumenten är följande: FAS 105 (1990) *Disclosure of Information about Financial Instruments with Off-Balance-Sheet Risk and Financial Instruments with Concentration of Credit Risks*, FAS 107 (1991) *Disclosure about Fair Value of Financial Instruments*, FAS 119 (1994) *Disclosure about Derivative Financial Instruments and Fair Value of Financial Instruments*, FAS 133 (1998) *Accounting for Derivative Instruments and Hedging Activities*, FAS 150 (2003) *Accounting for certain Financial Instruments with Characteristics of both Liability and Equity*, dessutom har revideringar gjorts till FAS 107 genom FAS 126 och till FAS 133 genom 137, 138 och 149 för olika justeringar inom rekommendationerna. Diskussionsforumet är en sammanfattning och ska ge en inblick på hur debatten fördes i USA innan FASB införde rekommendationerna. För att få struktur på sammanfattningen görs en uppdelning av de finansiella instrumenten i fyra kategorier; ovillkorliga fordringar och kortfristiga skulder, finansiella optioner, homogent/heterogent sammansatta finansiella instrument och till sist andra grundläggande finansiella instrument. Tyngdpunkten i denna sammanfattning blir olika metoder för värdering, och dess respektive för- och nackdelar. Vidare så kommer fokus att ligga på den så kallade omvärderingen, det vill säga den värdering som sker inför varje bokslut.

Observera att i Sverige anses det inte att ovillkorliga fordringar och kortfristiga skulder vara ett finansiellt instrument. Anledningen till deras förekomst, är att det i diskussionsforumet ofta refereras som exempel på värderingsmetoder för de övriga kategorier av finansiella instrument.

3.6.1 Ovillkorliga fordringar och kortfristiga skulder

Ovillkorliga fordringar och kortfristiga skulder kan exempelvis vara obligationer, köp- respektive försäljningskontrakt eller olika typer av lån. Då de kan löpa över längre tider finns det efterföljande värderingsproblem. När det gäller denna kategori av instrument, tar diskussionsforumet upp två metoder som kan användas, antingen att redovisa instrumenten till sitt historiska värde eller att redovisa instrumenten till sitt marknadsvärde.

Argumenten för ett historiskt värde är framförallt att det är detta värde som bäst reflekterar den verkliga transaktionen och att onödiga resultatfluktuationer undviks. Vidare är argumenten att historiskt värde är lättare att administrera, att det är välkänt på marknaden och dessutom undviks de inlärningsproblem och kostnader som lätt uppstår då ny värderingsprincip implementeras. Anhängarna till marknadsvärde anser däremot att det är denna värderingsmetod som ger den mest relevanta informationen av ett finansiellt instruments värde, dessutom möjliggör det jämförelser mellan företag. De menar också att marknadsvärdering, skulle möjliggöra ett beslutsfattande för företagsledningen som reflekterar nuvarande omständigheter. De tror för övrigt att marknadsvärdering även skulle uppskattas på marknaden, det vill säga bland investerare, långivare med flera.

Motståndarna menar att marknadsvärdering skulle medföra större volatilitet i de rapporterade inkomsterna, men detta ser inte anhängarna som ett problem, då de anser att marknadsvärdena bäst avspeglar de verkliga förhållandena. Vad som egentligen är ett nuvärde på ett finansiellt instrument ifrågasätts också, men finns där en marknad för ett instrument då går det att använda till exempel ett börsvärde. Men alla instrument omsätts inte på en marknad och då måste andra metoder användas för att fastställa ett nuvärde. Det kan exempelvis röra sig om det diskonterade värdet och med detta uppstår ett nytt problem, att besluta vilken diskonteringsränta som ska användas. Ofrånkomligt blir det en subjektiv bedömning av värderingen som kommer att reflekteras i värdet.

3.6.2 Finansiella optioner

Värdet av en option består av dess inre värde och dess värde över tiden. Köpoptionens inre värde är skillnaden mellan marknadsvärdet och det underliggande instrumentets lösenvärde, medan säljoptionens inre värde är skillnaden mellan optionens lösenvärde och det underliggande instrumentets värde. Diskussionsforumet tar upp två metoder för att redovisa en finansiell option, historiska värdet eller marknadsvärdet. Historiska värden kan antingen vara utan avskrivningar eller med avskrivningar. De som förespråkar oavskrivna historiska värden, framhåller dess enkelhet, pålitlighet och dess verifierbarhet. Anhängarna av historiska värden, benämner även rädslan för marknadsvärdering av optioner, i och med att så stor del av värderingen bygger på subjektiv bedömning.

Även marknadsvärdet har sina för- och nackdelar. För optioner där det sker en handel på den öppna marknaden är marknadsvärdet lätt att hitta, men i de fall där det inte finns en öppen marknad, blir värderingen mer problematisk då optionernas värde ständigt ändras. Ett sätt att lösa detta problem, är att försöka hitta en likvärdig options värde. Denna värdering blir dock besvärligare än motsvarande som gäller för ovillkorliga fordringar och skulder.

Även denna kategori har problem vid implementeringen. Ett av dem är på vilket sätt optionens anskaffningsvärde ska skrivas av. En alternativ metod som nämns är att anskaffningsvärdet skrivs av, genom att skriva ned värdet med jämna belopp. Denna metod anses vara väldigt enkel men har en stor nackdel då den inte kan försvaras när det gäller nedskrivningen av optionerna när lösenvärde ligger under det rådande marknadsvärdet för den underliggande tillgången eller när en säljoptions lösenvärde är lägre än det rådande marknadsvärdet.

En annan metod är den så kallade partialmetoden. Med den metoden skrivs den delen i värdet av på optionen som härstammar från volatilitet men dess inneboende värde behålls i balansräkningen. Den stora nackdelen för denna metod anses vara att den är alltför kostsam och svår att implementera. Även här är det vissa som anser att en nedskrivning på optionerna ska ske endast i de fallen då kreditvärdigheten hos motparten försämras, när dennes betalningsförmåga försämras, medan andra menar att nedskrivningar även borde göras i de fallen där marknadspriset på optionerna blivit lägre.

3.6.3 Homogent/heterogent sammansatta finansiella instrument

Homogent sammansatta finansiella instrument innehåller endast en sorts grundläggande finansiella instrument, till exempel ränteswappar eller valutaswappar. Ingångsvärdering av homogent sammansatta finansiella instrument ska enligt FASB följa samma principer som hade gällt om komponenterna hade varit fristående instrument. Samma kan sägas gälla för efterföljande värderingar av dessa instrument.

Heterogent sammansatta finansiella instrument å andra sidan består av olika sorts grundläggande finansiella instrument. Inlösbar nollkupongobligation består av en fordring och en option och är det instrument som kanske är den enklaste formen av heterogent sammansatta finansiella instrument. Ett annat exempel är en konvertibel obligation som består av en obligation och i de flesta fall en amerikansk option, detta

---

instrument är dessutom ofta återinlösbar före lösendagen av utfärdaren. Genom diskussionen har det identifierats två olika metoder att värdera dessa instrument. Den ena baseras på att identifiera den dominerande komponenten och prissätter hela instrumentet i enlighet med samma princip. Den andra innebär att instrumentet delas upp i beståndsdelar och prissätts var för sig, för en summering i slutskedet. Styrkan med den första metoden anses vara att ingen separation sker av de olika beståndsdelar som ofta är oskiljaktiga, då de säljas endast ihop. Lägre kostnader och tidsbesparing anses vara några andra. Om denna metod används måste ett ställningstagande göras för att besluta om två problem eller frågor angående implementeringen tas. Först ett beslut om hur den dominerande komponenten ska identifiera, här är tre olika alternativ identifierade: den komponent med högst värde, värdet av den högsta sannolikheten som kan inträffa eller högsta värde som kan inträffa om inga åtgärder vidtas. En annan fråga var i vilka fall den dominerande komponenten bytas ut mot en annan.

Den andra metoden är överensstämmande med den då gällande praxisen i USA och anses vara attraktiv för dess anhängare. Detta underlättar för investerare, utfärdare och andra intressenter att uppskatta instrumentets värde då metoderna är välbekanta. Denna metod har även accepterats av *Internal Revenue Service* (IRS), USA:s motsvarighet till Skatteverket. Det fanns en tvetydighet mellan två olika grupper, där den ena ansåg att denna metod skulle användas för att endast prissätta instrument som bestod av delbara beståndsdelar, medan den andra gruppen ansåg att denna metod ska användas vare sig beståndsdelarna var delbara eller inte. Detta eftersom att låta det vara ogjort skulle innebära att den andra komponenten ignoreras. Detta ansågs som oklokt då utvecklingen leder till att allt komplexare instrument bestående av allt fler delar skapas och att ta hänsyn till endast en av dem inte skulle ge rättvis bild av instrumentets värde.

3.6.4 Andra grundläggande instrument

Till den fjärde kategorin räknas bland annat stamaktier, terminskontrakt och finansiella garantier. Precis som tidigare kategorier så gäller det att, antingen redovisa instrumenten till det historiska värde eller redovisa instrumenten till ett marknadsvärde. Instrumenten i fråga har olika egenskaper, vilket generellt påverkar valet av värderingsmetod. I och med detta behöver värderingsprinciper inte bli lika för alla instrumenten, men huvudprinciperna för värderingen bygger på att samma värderingsmodeller används. Exempelvis vid värdering av stamaktier, kan samma värderingsmetoder användas som gäller vid fordringar och kortfristiga skulder.

Vid värdering av terminskontrakt är det ofta ingångsvärdet som är svårt att fastställa, då det endast är ett avtalsmässigt förhållande som uppkommer vid ingången av ett terminskontrakt. De kommande omvärderingarna för terminskontrakt anses vara mycket enklare då det ofta finns ett jämförande värde på den öppna marknaden. (FASB 1991)

3.7 Dagens ÅRL

I Sverige ansåg länge RR, att man inte kunde följa med i utvecklingen med marknadsvärdering av finansiella instrument då Årsredovisningslagen, (ÅRL) lade hinder i vägen och marknadsvärdering var inte tillåten. I november 2003 beslutade Sveriges Riksdag om ändringar i ÅRL, som var en anpassning till Europeiska Unionens EG-direktiv om värdering och redovisning av finansiella instrument och bygger på den internationella redovisningsnormen IAS 39, *Financial Instruments: Recognition and Measurement*. Med de nu införda lagändringarna är det från och med räkenskapsår 2004 tillåtit för icke-finansiella företag att värdera finansiella instrument till verkligt värde. Detta var tidigare endast förbehållet banker och kreditinstitut, men är nu också öppet för andra företag. ÅRL tillsammans med IAS 39 är ett krav för de börsnoterade företagen från och med 2005. Ett problem i Sverige idag är att det både saknas heltäckande rekommendationer och vägledningar, gällande värdering och redovisning av finansiella instrument. Det som finns i nuläget är en rekommendation från Redovisningsrådet som berör klassificering och upplysningar av finansiella instrument, RR 27. Inom de olika delområdena finns det aktuella vägledningar i form av den internationella redovisningsnormen IAS 39. (FAR 2005)

Som nämnts tidigare har ÅRL redan idag fått anpassa sig efter europeiska normer, som i sin tur influeras av FASB som är USA:s bidrag till normbildningen. FASB:s normer bygger till stor del på skadeståndsrätten, det vill säga så länge företagen håller sig inom detta ramverk av normer minskar riskerna för stora skadeståndsanspråk. På sikt, så kommer svensk redovisning och värdering alltmer att gå emot en europeisk standard och som på betydligt längre sikt kommer att närma sig USA och FASB redovisningsnormer. Men för att uppnå en enhetlig redovisningsstandard som är en kompromiss mellan den europeiska och den amerikanska, verkar det dock vara ett stort avstånd, då den amerikanska redovisningen är betydligt mer byråkratisk. Dessutom är den amerikanska redovisningen hårt styrd av SEC, denna organisation anser att FASB är det enda rätta regelverket, vilket antagligen både kan försvåra samarbetet och medföra att det drar ut på tiden, för att uppnå en enhetlig redovisningsstandard.

En positiv sida av ett harmoniserat och enhetligt regelverk är att värderingen av de finansiella instrumenten skulle bli jämförbar mellan länder, trots olika kontinenter.

Men det är inte bara byråkratin som kan lägga hinder i vägen, redovisningen kan även anses vara ett kulturellt fenomen, och då kan även detta försvåra. För trots om det går att enas om ett gemensamt regelverk mellan vissa länder, så skulle det ändå kunna tolkas på olika sätt i andra kulturer. Därmed skulle det kunna vara svårt att övertyga varandra om fördelarna med de nya normerna. (Puxty et al 1987, Jönsson 1991, Willmott et al 1992)

3.8 IAS 39

IAS 39, *Financial Instruments: Recognition and measurement*, är den nya lagen som är utgiven av IASB och som innebär att alla börsnoterade bolag måste redovisa och värdera enligt denna lag efter januari 2005. IAS 39 och IAS 32 är de längsta och mest komplicerade IAS/IFRS som utgivits. Bakom dessa IAS ligger över tio års debatt med fler diskussionsforum. (Stockholmsbörsen, 2002)

IAS 39 är ett komplement till IAS 32 och denna är i sin tur överensstämmande med den svenska rekommendationen, RR 27 *Finansiella instrument: Klassificering och upplysningar*. Denna norm trädde i kraft 2003 och handlar om vilka upplysningar som ska ges i redovisningen. (Edenhammar 2002)

IAS 39 fastställer regler för redovisning och värdering av alla finansiella instrument med vissa undantag som finns uppräknade i regelverket. Reglerna är applicerbara på avtal vid försäljning eller köp av icke-finansiella tillgångar. Finansiella tillgångar/skulder värderas främst till verkligt värde, och därefter beror värderingen på hur det finansiella instrumentet har blivit kategoriserat. De instrument som ska värderas till sitt verkliga värde är alla derivatinstrument och instrument som utgör kapitalplaceringar avsedda för omsättning. (IAS 39)

De undantag där man inte värderar till verkligt värde är då det exempelvis inte på ett tillförlitligt sätt går att fastställa ett värde på en finansiell tillgång. För svensk redovisningspraxis ligger nyheten med IAS 39 i att det verkliga värdet ska redovisas i balansräkningen och värdeförändringen ingå i resultatet. Detta påverkar i första hand företag med stora kapitalplaceringar samt företag med väsentliga derivatavtal avseende valutor och räntor. (Edenhammar 2002)

En del skillnader finns i IASB:s utgiva version av IAS 39 och EU:s version. Skillnaderna ligger främst gällande *Fair Value Option*. Enligt IASB:s version får företagen möjlighet till att värdera alla sina instrument till verkligt värde, de är dock inte skyldiga till det. EU var inte nöjda med denna del av normen och menade att företagens vanliga skulder inte skulle få värderas till verkligt värde. Därmed togs denna valmöjlighet bort i EU:s direktiv. (IAS 39)

3.8.1 Säkringsredovisning

Säkringsredovisning definieras enligt nationalencyklopedin som de åtgärder som en aktör vidtar för att försäkra sig mot ogynnsamma värdeförändringar av tillgångar eller skulder, i ekonomiska sammanhang.

Säkringsredovisningen kan bli ett problem för företagen vid införandet av IAS 39. Normen tvingar många företag att analysera, bedöma och omformulera sina säkrings- och placeringsstrategier. Säkringsredovisning är endast tillåten enligt tre olika metoder, säkring av verkligt värde, kassaflödessäkring och säkring av nettoinvestering i utländsk verksamhet. Syftet med säkringsredovisningen är att värdeförändringen på säkringsinstrumentet helt eller delvis ska eliminera värdeförändringen på det som säkrats. Oavsett vilken metod som användes ska värdering ske till verkligt värde. I kassaflödessäkring, säkras kassaflöden till följd av redovisade tillgångar/skulder eller framtida transaktioner. Det finns inget krav på god redovisningssed och det finns därför inget krav för när eller hur företagen ska tillämpa säkringsredovisning. Vad som har blivit praxis är att redovisning av säkringsinstrumentet och den underliggande transaktionen ska ske som ett syntetiskt instrument, det vill säga att instrumentet redovisas enligt säkrade källor. Säkringsinstrumentet som avser att säkra framtida prognostiserade kassaflöden, ska vidare inte redovisas förrän den underliggande transaktionen eller flödet inträffar. (IAS plus) För att få tillämpa säkringsredovisning måste ett tillförlitligt verkligt värde kunna fastställas och även förväntas vara effektiv som säkringsinstrument. Om inte säkringens verkliga värde kan fastställas, kan inte säkringens effektivitet mätas på ett tillförlitligt sätt. Då säkring av verkligt värde sker ska transaktionens värdeförändring resultatföras. Då kassaflödessäkring sker ska periodens värdeförändringar föras direkt till eget kapital. Här redovisas värdeförändringar ända till dess att värdeförändringen redovisas i resultatet. (Edenhammar 2002)

3.8.2 IAS 39 då säkringsredovisning inte kan tillämpas

Alla instrument som omfattas av IAS 39 ska grundbokföras oberoende om deras anskaffningsvärde är noll, som de kan vara för derivat. De ska ingångsvärderas till deras anskaffningsvärde. (IAS 39 p.66) De ska därefter i följande bokslut värderas beroende vilken kategori de tillhör. Man skiljer mellan fyra olika kategorier:

- 1) Finansiella instrument som innehas för handel. (*Held-for-trading*)
- 2) Finansiella instrument som hålls till inlösen. (*Held-to-maturity*)
- 3) Lån och fordringar. (*Loan and receivables*)
- 4) Finansiella instrument tillgängliga för försäljning. (*Available-for-sale*)

Den första kategorin omfattar finansiella tillgångar och skulder som innehas för handelsbruk. Exempel på dessa är terminer, optioner och swappar. Den andra kategorin omfattar investeringar som behålls till förfallodagen. Exempel på dessa är långfristiga kapitalinvesteringar. Denna kategori ska lösas med ett nominellt belopp som kan beräknas utifrån en given räntesats. För att hamna inom denna kategori måste företagets avsikt vara att behålla placeringen till lösendagen och löpande redovisning sker i resultaträkningen. (IAS 39 p.79-92) Den tredje kategorin omfattar de räntefria skulderna och tillgångarna i ett företag. Dessa utgörs av kundfordringar och leverantörsskulder. Denna kategori har uppstått i företaget genom att företaget har överfört betalningsmedel, varor eller tjänster till en motpart som inte är avsedd för att handlas med. (IAS 39 p.20) Den fjärde kategorin omfattar finansiella tillgångar som är omsättningsbara i verksamheten. Företagets likviditetshantering med olika tillgångar som kan likvideras vid behov finns representerade i denna kategori. Som exempel kan aktier, fondandelar och obligationer nämnas. Alla de finansiella tillgångar som inte kan hänföras till någon av de andra tre kategorierna hamnar i denna. Dessa tillgångar ska som huvudregel löpande värderas till verkligt värde om det går att bestämma detta värde på ett tillförlitligt sätt. Det finns vidare två alternativ att redovisa dessa. Det första alternativet är att redovisa direkt i resultatet då värdeförändringen uppstår. Andra alternativet är att redovisa direkt mot eget kapital tills att placeringen avyttras. Dock måste samma redovisningsprinciper gälla för alla instrument inom kategorin. (IAS 39 p.69)

Både finansiella instrument som hålls för handel och de som är tillgängliga för försäljning måste förutsättas att ett verkligt värde kan fastställas på ett tillförlitligt sätt. (IAS 39 p70) Detta är huvudregeln men det finns dock undantag som inte faller här under. Undantagen är bland annat räntebärande värdepapper och andra fordringsrätter som företaget emitterat och som inte innehas i handelssyfte, fordringsbevis med en

---

bestämd förfallotidpunkt som företaget har för avsikt att hålla till förfall. De undantagen skall värderas till upplupet anskaffningsvärde, *amortized cost*, det vill säga anskaffningsvärdet med avdrag för avskrivningar. Om det verkliga värdet skulle vara lägre än det bokförda värdet så ska nedskrivning göras. (IAS 39 p109-119) Vidare ska det verkliga värdet på de finansiella instrument som hålls till förfalldagen bestämmas genom diskontering efter instrumentets ursprungliga effektiva ränta av de betalningar som instrumentet förväntas ge upphov till. Skulder som hålls för handel och alla finansiella derivat skall löpande värderas till verkligt värde om det som i tillgångar kan bestämmas på ett tillförlitligt sätt. Om det verkliga värdet är bestämt i utländsk valuta ska värdet räknas om enligt sedvanliga principer i IAS 21. (IAS 39 p.95-102) (Lundmark-Jönsson 1999)

3.9 Sammanfattning

Detta kapitel beskriver hur förändringar påverkat redovisningen och hur förändringarna uppkommit. Från ett historiskt perspektiv har utvecklingen kunnat följas från industrialismens kraftiga utveckling under 1900-talet och framåt. Ifrån seklets början har regleringen gått från en oreglerad marknad till en striktare reglering för redovisningen. Övergången kom i samband med Kreugerkraschen 1932 och fick som följd en statlig reglering av redovisningen. De svenska förhållandena med fackföreningarnas inflytande har lättat upp den rena formen av regleringen. Därefter kommer den svenska utvecklingen att bestå av en unik relation mellan förening och stat, där ett samarbete påbörjas mellan de auktoriserade revisorerna i FAR, det partsammansatta organet Redovisningsrådet (RR.) och den statliga BFN. Detta samarbete mellan stat och marknad pågick fram till mitten på 70-talen och därefter sker åter en successiv förskjutning mot en oreglerad marknad. Genom litteraturen kan ett liknande mönster ses i den amerikanska redovisningsutvecklingen. En skillnad mellan de svenska och amerikanska normerna är att FASB:s amerikanska normer är obligatoriska medan de svenska är rekommendationer. I samband med Sveriges inträde i EU kommer nästa stora steg inom den svenska redovisningsutvecklingen. Sedan inträdet 1995 har det skett en harmonisering av den svenska lagstiftningen, som har anpassats efter EG-direktiven. För redovisningen är detta en pågående process som skall mynna ut i en internationell standard. Utvecklingen går mot en konvergens mellan de normbildande organisationerna IASB och FASB och detta i sin tur skall leda fram till en samordning av redovisningen inom ett internationellt system. Den svenska ÅRL:s betydelse i framtiden blir oviss om det internationella systemet blir accepterat som en standard för redovisningen, då de noterade företagen redan idag

---

redovisar enligt IFRS. I samband med harmoniseringen har de svenska företagen implementerat nya värderingsprinciper för finansiella instrument. Anledningen till de nya värderingsprinciperna var den utvecklingen som skedde inom de finansiella instrumenten.

4. Empiri

Med de starka argument och åsikter vi samlat in behövs ett komplement där vi undersöker vidare i praktiken hur förändringarna verkligen har påverkat företagen. Den empiriska undersökningen kommer att bli viktig för att se olika kopplingar och kunna dra slutsatser med hjälp av respondenterna. Denna genomgång kommer vara en viktig del med uppsatsen då vårt syfte är att utgå ifrån empirin och undersöka praxis.

4.1 Banksektorn

Alla banker redovisar enligt Årsredovisningslag i kreditinstitut och värdepappersbolag (1995:1559) som innehåller speciella regler för banker och andra finansiella företag. Lagen säger att övervärden får värderas enligt lägsta värdets princip och bankerna får redovisa till verkligt värde. För bankerna är det därmed inte någon nyhet att värdera till verkligt värde. För de noterade bankerna är det endast i moderbolagets redovisning som ÅRL tillämpas medan koncernredovisningen faller under EU:s bestämmelser och här sker värdering enligt IAS 39.

Det som är nytt för banker är IAS 39 som kräver värdering till verkligt värde, vilket inte tidigare varit ett krav. Ett undantag från denna regel finns då vissa skulder inte får värderas till verkligt värde. Under en övergångsperiod finns en undantagsregel som ger dispens fram till 1 januari, 2007 och banker får fram till dess tillämpa de gamla reglerna. Det finns dock en skillnad mellan IAS 39 och EU:s bestämmelser. Inom IAS 39 finns *Fair Value Option* som banker får värdera enligt och denna metod har Föreningssparbanken tidigare tillämpat. Enligt EU skall inte värdering av skulder ske till verkligt värde och grundar sig på att säkringsredovisningen för dessa är anorlunda. De vanliga skulderna värderas till nominellt värde medan säkringarna värderas till verkligt värde. Det är här som EU valt att ta bort denna valmöjlighet i sitt direktiv. För bankerna fick detta konsekvenser då det är svårt att fastställa ett verkligt värde på lån. För att finna en acceptabel lösning på detta problem håller EU på att arbeta fram ett nytt förslag som kan tillfredsställa både sidor.

Banker är i hög grad beroende av IAS 39 och införandet av den har fört med sig både nya och välkända begrepp. Värdering till verkligt värde är inte någon ny företeelse för banker, då de även tidigare värderat instrumenten till detta värde. Här har det inte blivit några förändringar efter införandet av normen, utan förändringen för bankerna har handlat om säkringsredovisningen och den indelning för instrumenten i fyra kate-

gorier som har tillkommit genom IAS 39. Den tidigare indelning byggde på om instrument som innehas för handel respektive icke-handel det vill säga kapitalplaceringar. Instrumenten för handelsbruk värderades även tidigare till marknadsvärde medan investeringar för kapitalplacering värderades till upplupet anskaffningsvärde. En ny regel som har tillkommit är *available-for-sale*, dessa instrument som inte är för handelsbruk skall värderas till verkligt värde. Inom Skandinaviska Enskilda Banken (SEB) används denna kategori inte i någon större utsträckning och det har därmed inte upplevt som någon större förändring för banken.

Då bankerna är finansiella företag har de omfattande tillgångar och skulder i finansiella instrument som ingår i verksamheten. Bara Föreningssparbanken (FS) har den ofattbara summan tusenmiljarder kronor som förvaltas i finansiella instrument. FS har sedan förra årets bokslut värderat enligt IAS, då övergången var bestämd. Både FS och SEB har alltid värderat till verkligt värde och förändringen har därför inte varit omvälvande för någon av dem. SEB har sedan 90-talet värderat alla sina derivatinstrument till marknadsvärde och redovisat dem i balansräkningen. Problemet som istället uppkommit är de nya reglerna kring säkringsredovisningen, då de kräver att ett verkligt värde skall vara tillförlitligt. Går detta inte att fastställa får bankerna inte använda sig av säkringsredovisningen.

Problemet enligt bankerna berör säkringsredovisningen och beror på att de nu är tvingade till att redovisa derivatinstrumenten till marknadsvärde. Denna regel är bankerna starkt kritiska mot att använda i sin säkringsredovisning.

I SEB:s tidigare *hedgeaccounting*, det vill säga riskredovisning, värderades de till anskaffningsvärdet. Detta gällde såväl lånet som säkringen genom olika derivatinstrument, men när det nu är ett krav att redovisa derivatinstrument till marknadsvärde blir det problematiskt. Svårigheterna ligger i att hitta ett tillförlitligt marknadsvärde då det exempelvis kan vara svårt att fastställa ett marknadsvärde på ett bolån genom att hitta ett likvärdigt instrument att jämföra med. Skulle inte banken kunna fastställa ett tillförlitligt marknadsvärde, får säkringsredovisning inte tillämpa eftersom kraven inte är uppfyllda.

Då företagen inte kan använda sig av säkringsredovisning kommer värdeförändringar att slå igenom i resultatet och blir direkt synliga utåt. Ett annat problem som lyfts fram gäller kassaflödessakring där säkringen blivit ingångsvärderad till anskaffningsvärde. Vid de efterföljande värderingstillfällena kommer värdeförändringar att slå igenom i balansräkningen och påverka det egna kapitalet vid varje justeringstillfälle. Problem uppstår i och med detta då banker har ett kapitaltäckningskrav från Finansin-

---

spektionen (FI) som betyder att de inte får understiga reservkvoten. Det blir därmed ett problem om värdeförändringarna på det egna kapitalet blir stora och bankerna därmed riskerar att understiga den lagstadgade miniminivån. Detta är en diskussion som förts och där EU också har deltagit, då på grund av att bankernas redovisning alltmer styrs av internationella regler.

Problemet med de nya reglerna för säkringsredovisningen kan exemplifieras av när bankerna lånar ut pengar till privatpersoner och till en fast ränta under en tidsbestämd period. Det finns en risk med fast ränta och detta vill banken eliminera i möjligaste mån. För att eliminera risken används antingen räntebindningstid eller en ränteswap där banken lånar upp pengar till den fastställda räntan. Enligt den nya normen måste dessa derivatinstrument marknadsvärderas. Tidigare kunde riskerna säkras bort och en värdering gjordes till det säkrade värdet, oftast anskaffningsvärdet. IAS 39 kräver att ränte- och marknadsförändringar i derivatinstrument skall synas i resultatet, vilket kan medföra obalans i redovisningen och det går inte att använda längre. Riskredovisning eller *hedgeaccounting* ska marknadsvärderas. Svårigheterna finns i att transaktionerna måste kunna identifieras för att få tillämpa den och bankerna kan inte göra detta eftersom de inte har en ränteswap till varje. Detta bekräftar att reglerna i IAS 39 inte fungerar för bankerna och inte är tillämpbara eftersom *fair value option* ska marknadsvärderas enligt EU:s direktiv.

FS värderade tidigare alla tre delar i portföljen till marknadsvärde, men detta är inte längre tillämpligt med EU:s regler. Efter en stark kritik från bankerna har det kommit ett nytt förslag om *Fair Value Option*. En översyn av IASB kommer att genomföras och ett nytt förslag är under bearbetning. Bankerna hoppas att det ska vara bättre än det förra. FS kommer då att ta ställning till det nya förslaget men kan inte bekräfta om det kommer att införas retroaktivt eller från tidpunkten när lagen träder i kraft. FS anser att det är fel att reglerna ska styra över hur banken bedriver och skyddar sin verksamhet.

SEB använder samma värderingsmetoder för alla sina instrument, medan FS kunde specificera lite noggrannare hur de värderar de olika instrumenten. Banken värderar sin marknadsportfölj till marknadsvärde och har även gjort så i tidigare bokslut. Det finns ingen anledning att ändra på detta, så även fortsättningsvis kommer detta att ske i framtiden. Tidigare fanns det regler om att denna skulle redovisas till anskaffningsvärde men det är inte aktuellt längre, då *Fair Value Option* för aktierna har förändrats och skall nu värderas till marknadsvärde. På skuldsidan finns inlåningen och emitterade värdepapper som värderas till anskaffningsvärde.

FS använder sig av dagskurser från börserna för att fastställa ett marknadsvärde. Det ställer därför inte till några problem att få fram ett marknadsvärde. Problem kan däremot uppstå när låneportföljen skall marknadsvärderas. Lån har oftast inte ett marknadsvärde, utan ett anskaffningsvärde måste beräknas genom olika modeller. Exempelvis kan ett lån till fem procent ränta med löptid på fem år innebära att det kostar banken själv fyra procent för att ta upp detta lån. De fyra procenten har ett marknadsvärde, medan den sista procenten ska täcka kreditförluster, vilket är svårare att uppskatta och därför att värdera. FS använder färdiga modeller för ränteriskerna men marknadsvärderar lånet som ligger konstant under löptiden. Aktier är det instrument som är svårast att värdera och det sker därför till anskaffningsvärdet.

Största problemet SEB kan se i framtiden är att vi nu frångår försiktighetsprincipen med de fastställda anskaffningsvärdena mot en övergång till en volatil marknadsvärdering baserat på *fair value view*. Balansräkningen kommer därför att uppvisa större svängningar i takt med konjunktorens cykler och SEB anser att omvärdering bör ske till varje delårsrapport för att vara optimal, men ifrågasätter om det är praktiskt genomförbart. På de instrumenten med fastställda dagskurser är det inget problem men för andra kan det uppstå svårigheter. SEB har själv utarbetat en intern metod med egna program och modeller för att kunna jämföra med liknande instrument.

Banker har alltid varit skyldiga att värdera till verkligt värde men inte i redovisningen, utan denna information lämnades i noterna. Det kan därför belysas att det inte varit eller upplevts som något större problem för bankerna med införandet av kravet om värdering till verkligt värde.

Då den största förändringen för bankerna ligger i kravet på att tillämpa IAS 39 anses det inte att den nya normen ger en rättvisande bild för banker och finansiella företag då de inte kan tillämpa säkringsredovisning i samma utsträckning som tidigare. Därmed kan inte den ekonomiska verkligheten synas i balansräkningen. Det nya regelverket skapar istället volatilitet, då banken tvingas att följa gällande lagar och normer. Med volatiliteten blir bankerna inte kvalificerade för att använda säkringsredovisning och detta menar SEB ger en missvisande bild. Dessutom kommer negativa förändringarna att synas i resultatet samtidigt som det slår i balansräkningen och där värdeförändringarna justeras mot eget kapital, det vill säga att det egna kapitalet minskar.

SEB är själva tveksamma till om det kommer att bli en bättre situation i framtiden genom att tillämpa verkligt värde när det gäller de finansiella instrumenten som inte

---

används till handelsbruk. Detta är hämtat från banksektorns synvinkel och kan skilja sig från hur andra marknader ser på en värdering till verkligt värde.

Tidigare syntes inte förändringar ibland derivatinstrumenten men dessa har nu lyfts fram i resultatet och blivit mer synligt, vilket är bra. SEB vill dock hellre arbeta enligt gamla regler från FI redovisningsföreskrifter.

4.2 Industrisektorn

De tre intervjuade industriföretagen har endast valutaterminer i sin verksamhet inom området finansiella instrument. Dessa valutaterminer innehas för att säkra sig emot förändringar i valutakurser, det vill säga att de har valutaterminskontrakt som säkrar flöden, vilka ännu inte påverkat resultat- och/eller balansräkningen. Dessa valutaterminer kan förklaras med en utländsk faktura där valutan säkras till en bestämd växelkurs vid tidpunkten för fakturans förfallodag. Anledningen till att terminssäkra växelkursen är att vara säker på det ingående betalningsflödet till företaget för att inte förlora på en nedgång i växelkursen. Terminen säkras under en bestämd löptid med en slutgiltig förfallodag. Vid varje värderingstillfälle, det vill säga årligen på balansdagen, kan terminen tillfälligt vara både över- eller undervärderad. Även inom industribranschen har det inte förekommit någon större förändring för företagen då de redan tidigare tillämpat värdering till verkligt värde, men då endast redovisat det i noter.

På grund av den nya förändringen i ÅRL, förklarar företagen att den inte varit något större problem för dem. Skillnaderna från tidigare praxis är att nu redovisas det verkliga värdet direkt i balans- och resultaträkningen. Industribranschen upplever också att säkringsredovisningen är det stora problemet när det gäller värderingsfrågorna.

Något som betonas då det gäller företagens redovisning och värdering är skillnaden mellan koncernredovisningen och de enskilda företagen. I koncernredovisningen upprättas finansiella rapporter för noterade bolag från och med 1 januari, 2005 enligt regelverket inom IFRS och därmed blir IAS 39 då den gällande normen för värdering av finansiella instrument. Detta innebär att RR:s rekommendationer inte tillämpliga längre. Även ÅRL 4:14 a § används i koncernredovisningen från och med 1 januari, 2005. Normen och lagen innebär att valutaterminer numera värderas till marknadsvärde i koncernredovisningen och tas upp i balansräkningen som tillgång eller skuld. Värdeförändringen vid omvärdering av utestående terminskontrakt förs till resul-

---

taträkningen, då de inte tillämpar undantagsreglerna för säkringsredovisning enligt IAS 39. (ÅRL 4:14 d §, bilaga 1)

I enskilda företag är inte IAS 39 ett krav, men det är dock tillåtet att värdera och tillämpa denna norm i sin redovisning. Gambro AB i Lund är ett företag i en koncern men som inte är ett noterat bolag. Detta innebär att endast en internredovisning sker genom rapporter till moderbolaget i Stockholm. IAS blir därmed inte tvingande för Lundakontoret, men det verkliga värdet redovisas ändå i noterna. Det verkliga värdet för valutaterminer tas inte upp förrän den säkrade transaktionen påverkar resultaträkningen, till exempel vid säkring av försäljning, inflöde av utländsk valuta, det vill säga vid faktureringen. Den säkrade försäljningen tas då upp till terminskursen.

Efter införandet av IAS 39 redovisar Höganäs AB de orealiserade vinsterna från valutaterminerna i balansräkningen. De kan tas upp som eget kapital, korta derivatinstrument eller långa fordringar. Både tidigare och idag, tar företaget upp de realiserade vinsterna i resultaträkningen. Mer dokumentation har tillkommit om hur företaget får och inte får agera. Detta rör sig om den så kallade säkringsdokumentationen. Då företaget har 98 procent export, rör det sig om kurssäkringar i EURO, USD och YEN, och dessa tas då upp på fyra år. Säkringsdokumentationen skall beskriva alla finansiella instrumenten som företaget använder, vad de skyddar och ange ett effektivitetsmått. Företaget är bundet av säkringsdokumentationen och vill de ta in ett nytt instrument eller en ny strategi måste dessa ändringar införas i säkerhetsdokumentet. För utövare blir det mer besvärligt, det blir mer pappersarbete, men får också mer kontroll samt insikt om vad som händer med säkringarna. Det rör sig om både bättre intern kontroll och att intressenter får ökad insyn i företaget. Risken minskar också med säkringskontroll på grund av minskade spekulationer. Om inte säkringsdokumentationen funnits hade företaget visat alla förändringar i marknadsvärdet direkt i resultaträkningen men också i balansräkningen. Tidigare kunde de säkra ett instrument vid en eventuell gynnsammare kurs men för att kunna göra detta idag måste ändringarna införas i säkringsdokumentet. Detta kan ses som en tröskel i och med att det drar med sig administrativa kostnader. Inom Höganäs AB ses det som ett visst misslyckande då det inte är möjligt att utnyttja valutakursfluktuationer till företagets fördel. En fördel med det nya systemet är att säkringsdokumentet skyddar företagets redovisningsansvariga mot att ta det fulla ansvaret. Höganäs AB ser inga större problem med värderingen av de finansiella instrumenten och anledningen till detta är att det i verksamheten rör sig om likvida instrument för valutor, metaller och räntor. Däremot har det medfört en administrativ förändring genom att ett nytt affärssystem har införts. Dessa system innehåller modeller som underlättar värderingen,

---

---

som nu endast tar ett fåtal sekunder. Tidigare fick de behandla kanske 500 kontrakt manuellt för en beräkning av marknadsvärdet eller att använda sig av fiktiva metoder för att värdera de finansiella instrumenten. Trots systemet ligger kostnaden i att utvärdera effektiviteten, detta sker med hjälp av en Excel-modell. Detta skulle rent praktiskt lösas inom det nya affärssystemet men det har inte fungerat på ett tillfredsställande sätt. Redovisningsavdelningen ser på lång sikt en förbättrad redovisning genom säkringsdokumentationen. De föredrar marknadsvärdering framför anskaffningsvärde då det ger en rättvisare bild av instrumenten.

Gambro däremot redovisar fortfarande sina valutaterminer till anskaffningsvärde då de ännu inte avslutat sina affärer och kommer därför att fortsätta värdera som de tidigare gjort. Det är endast en person i Lund som arbetar med terminerna och har därför värderat alla terminskontrakten på samma sätt. En öppen dialog och diskussion hålls dock med huvudkontoret och av denna anledning håller Gambro fast vid anskaffningsvärdet. Förändringarna i regelverket anser Gambro som mycket oklara och de tycker det är svårt att särskilja vilka instrument som avses och vad de är ute efter. De har tagit hjälp av revisorerna på Öhrlings Price Waterhouse Coopers för att med deras hjälp skapa ett ramverk för att underlätta värderingen i framtiden. Rekommendationerna är oklara i vad de egentligen avser och i och med detta har det krävts kurser för att underlätta för personalen. Det samma har gällt för huvudkontoret, men här finns det flera olika instrument. Det som skall tas upp i noterna är hur mycket som resultaträkningen skulle förändras om terminerna värderades till verkligt värde. Istället tas endast kostnaden, det vill säga den faktiska utgiften, upp i början. Detta beror på att många av Gambros kunder är lokaliserade i Asien och Afrika vilket kan leda till ett problem med betalningarna och risken att inte få betalt säkras bort med terminen. Denna tas endast upp när betalningen flyter in och är realiserad.

Några erfarenheter av RR 27 har inte Gambro i Lund. I oktober 2004 började huvudkontoret i Stockholm att undersöka och fråga om hanteringen av de finansiella instrumenten, detta för att revisorerna måste utfärda intyg på att värdet är det verkliga.

I Cardo AB:s bokslut 2004 redovisades i bokslutet terminskontrakt som säkrade framtida flöden vilka ännu inte påverkat resultaträkningen, så kallade *off-balance*, där de inte tas in i redovisningen oavsett om det avser koncernredovisningen eller i de enskilda företagen. Det lämnades upplysningar om verkligt värde på de utestående terminskontrakten via upplysningarna i noterna enligt RR 27. Alla valutaterminerna värderades genom att jämföra avtalad terminskurs med balansdagens kurs, *forward-spot* metod. Cardo AB använder inte *forward-forward*, det vill säga att avtalad ter-

minskurs jämförs med aktuell terminskurs på marknaden för ett kontrakt med samma slutdatum.

På Cardo AB tror de inte att det blir några större förändringar i framtiden, utan endast gällande interna säkringar som tidigare inte varit tillåtet i Sverige i motsats till USA. Detta ligger som ett utkast som förväntas börja gälla år 2006. Många företag har redan börjat tillämpa regeln i sin värdering då utkastet förväntas träda i kraft.

En annan skillnad Cardo AB tror sig kunna se i framtiden är att vi kommer mer att likna USA:s gällande regelverk, FASB. Likaså tror Höganäs AB att lagen mer och mer kommer att röra sig mot en internationell standard, som bygger på FASB med påverkan från USA. Men de tror även att USA till en viss del får anpassa sig till Europa. Första steget blir att lämna det svenska sättet, för det europeiska, där vi i dagsläget redan är på god väg. Nästa steg tror de blir, kanske inom en tjuoårsperiod, en gemensam standard för USA och Europa. Det är ett stort steg att överbrygga, då det amerikanska systemet är betydligt mer byråkratiskt.

Gambro pratade mer om att i framtiden behöver systemen för värderingen utvecklas och förbättras för att bli begripliga och mer anpassade till användarna. De befintliga är mycket komplicerade att sätta sig in i och kräver mycket tid och arbete. Ett mer anpassat system efterfrågas av Gambro. Vidare pratar de om vilka förändringar som kan komma att ske i framtiden och pratar då samtidigt om att problemet för Gambro är att vinsterna är mycket små vad det gäller terminerna och en förändring kommer inom en 5 års period att bygga på en avvägning mellan kostnaden och säkerheten. Om kostnaden blir för hög, kanske inte det är värt priset för att säkringsredovisa.

Om det blir en bättre eller sämre situation vid värdering till verkligt värde svarar Gambro att de är osäkra på. Företaget kommer att visa ett bättre resultat för Lunda-kontoret men det ses som osäkert om det samma gäller för hela koncernen. Vidare menar Gambro att det ger en bättre och mer rättvisande bild med verkligt värde i balansräkningen och det blir mer jämförbart.

Cardo AB ställde sig tveksam till om det verkliga värdet ger en mer rättvisande bild. De menar att det inte alltid är det verkliga värdet som är det mest rättvisande. Ett exempel är då de köper valuta på termin och säkrar valutakursen som de förväntar sig på förfallodagen. Under tiden kommer värdet att fluktuera upp och ner i resultatet. Den dag de tänker sälja terminen förväntar de sig att få pengar till den kursen terminen knutits till. Har de kontinuerligt värderat om terminen till verkligt värde under löptiden kan skillnader uppstå mellan det omvärderade värdet och värdet som erhålles på försäljningsdagen. Att resultatet blir mer synligt är en självklarhet då den omedel-

---

bara förändringen syns i resultaträkningen och tillgångens värde tas upp i balansräkningen. Lån från moderbolaget tas upp tillsammans med räntan som ses som en finansiell post.

4.3 Sammanfattning

Förändringarna i ÅRL är en anpassning mot en internationell standard och där IAS 39 är det senast tillskottet. IAS 39 kräver att företagen värderar de finansiella instrumenten till verkligt värde vilket inte tidigare var ett krav. Att värdera till verkligt värde är inte nytt för bankerna utan detta har gjorts även tidigare, men då frivilligt. För industriföretag ligger skillnaden i att förändringarna har blivit synliga då värdeförändringarna nu lyfts in i redovisningen, medan det tidigare endast togs upp i noterna. Både banker och industriföretagen betonar skillnader i att redovisa för det enskilda företaget eller för koncernen. Det är i koncernredovisningen som IAS 39 blir aktuell och det mest omtalade är den så kallade säkringsredovisningen. För bankerna kan den ge efterverkningar som kan bli mycket allvarliga om värdeförändringar slår mot det egna kapitalet och kapitaltäckningskravet inte uppnås. Av denna orsaken är bankerna mycket kritiska mot IAS 39. Inte heller bland industriföretagen ses IAS 39 som en direkt förbättring. Däremot kan ett närmande mot de anglosaxiska reglerna ses genom säkringsredovisningens syfte, det vill säga en begränsning av ansvaret för de personer som arbetar med de finansiella instrumenten. Säkringsredovisningen kräver att alla derivatinstrument skall värderas till verkligt värde, men säkringsredovisningen lägger hinder i vägen då värdet skall fastställas på ett tillförlitligt sätt. Om detta är omöjligt får ingen säkring ske. Det finns inte en enhetlig bild av vilket värde som ger den mest rättvisande bilden. Att det verkliga värdet är rättvisande vid värderingstidpunkten är samtliga överens om, men meningarna går isär om det verkligen visar det rätta värdet på ett företags tillgångar.

5. Slutdiskussion

I följande kapitel kommer vi att sammanställa de resultat som vi fått ifrån den empiriska studien. Vi kommer således att besvara forskningsfrågan samt att utifrån litteraturen fastställa det teoretiska bidraget. Vidare kommer vi att reflektera över studiens slutsatser för att se om det finns något som skulle kunna förbättras inför vidare studier. Avslutningsvis kommer några förslag till vidare forskning.

5.1 Forskningsfrågan besvaras

Forskningsfrågorna som ställdes i början av uppsatsen var hur företagen värderar de finansiella instrumenten och hur de nya förändringarna i ÅRL påverkar företagets värdering i praktiken?

De nya paragraferna i ÅRL har sitt ursprung i IAS 39 som bland annat kräver att företagen numera ska värdera sina finansiella instrument till verkligt värde. Normernas syfte är att genom vägledningar skapa ett mer enhetligt värderingssystem, då det skett en övergång från historiskt värde till verkligt värde för de finansiella instrumenten. I och med denna övergång blir de årliga värdeförändringarna synliga i företagets resultat- respektive balansräkning. Frågan som många ställer sig då förändring av det verkliga värdet blir synliga i resultatet är om det blir en rättvisare bild av de finansiella instrumenten, då det kan röra sig om tillfälliga värdeförändringar. I de fallen då det saknas ett verkligt värde på ett finansiellt instrument använder företagen sig av avancerade och kostsamma värderingssystem, som vid behov kompletteras med internt framtagna värderingssystem. Dessa interna värderingssystem ger ofta ett verkligt värde som bygger på subjektiva bedömningar, vilket kan vara ett problem då externa intressenter skall jämföra resultat mellan olika företag. Med ett enhetligt värderingssystem, där företagen kan använda sig av samma värderingssystem, skulle de subjektiva värdena kunna ersättas av ett mer objektivt bestämt verkligt värde och därmed öka jämförbarheten mellan företag. Värderingsproblematiken var något som blev omdiskuterat under intervjuerna, det stora problemet verkar vara att de avancerade värderingssystem som finns att tillgå på marknaden idag ofta är svåra att förstå på grund av tillgångarnas komplexitet och därför efterfrågades ett effektivare system i framtiden. Ett effektivare och tillförlitligare värderingssystem skulle kanske på sikt ge en mer rättvisande bild av de finansiella tillgångarna, men det finns också en gräns där kostnaden kommer att överstiga nyttan.

Förändringarna i ÅRL beträffande värdering till verkligt värde är inget nytt fenomen, vare sig för de noterade industriföretagen eller för bankerna. Anledningen till detta är att industriföretagen redan tidigare redovisat det verkliga värdet i noter och bankerna tidigare varit tvungna att redovisa de finansiella instrumenten till verkligt värde enligt Årsredovisningslag i kreditinstitut och värdepappersbolag. Anpassning till dessa förutsättningar, har därför inte varit någon större omställning för någon av de berörda branscherna. Den största förändringen för företagen är istället det som berör säkringsredovisning, vilket kan få negativa konsekvenser då ett tillförlitligt värde inte kan fastställas. I de fall företagen inte kan hitta ett tillförlitligt värde på sina finansiella instrument faller säkringsredovisning bort. I vår undersökning framkom det att problemet med säkringsredovisning är störst för bankerna då nästan alla deras tillgångar/skulder ligger i finansiella instrument och de därmed är starkt beroende av att kunna tillämpa säkringsredovisning. Problemet ligger egentligen i att *Fair Value Option* missgynnar bankerna då de inte längre har en möjlighet att välja vilket värde de vill värdera till. Då bankerna inte kan hitta tillförlitliga värden på sina instrument får de som tidigare nämnts inte tillämpa säkringsredovisning och då finns det en risk att kapitaltäckningskravet underskrids. Med tanke på följderna som kan uppstå då inte säkringsredovisning kan tillämpas, efterfrågar bankerna en omarbetning av regelverket IAS 39. Även då bankerna kan säkringsredovisa uppstår problem, då värdefluktuationer kan påverka det egna kapitalet negativt, vilket inte är bra då bankerna vill visa ett stabilt eget kapital. Även om problemet med säkringsredovisning är påtagligast för de finansiella företagen, kan det även ställa till bekymmer för de icke-finansiella företagen. Vanligt för industribranschen är säkringsterminer, i vilka valutans värde säkras. Om industriföretagen inte har möjlighet att använda sig av säkringsredovisning finns det en risk för att de avstår från att handla med länder, där det är risk för stora valutaförluster. Ett annat problem för industriföretagen, är då säkringsredovisning inte kan användas mot förluster i kundfordringar, vilket förekommer bland företag som bedriver handel med länder i exempelvis Afrika och Asien. Osäkerheten kan bero på en hög konkursrisk men även på makrofaktorer, vilka oftast både ligger utanför företagets och kundens kontroll. Om det är en fördel eller nackdel med att värdera till verkligt värde kan diskuteras, men efter förändringarna kommer de icke-finansiella företagen och de finansiella företagen att komma närmare varandra när det gäller värdering av finansiella instrument. Från att tidigare ha värderat och redovisat utifrån två olika regelverk, har de båda numera gått över till ett och samma regelverk. Branscherna börjar därmed mer att likna varandra i sin värdering och redovisning av finansiella instrument, vilket först och främst kommer att öka jämförbarheten mellan branscherna, och på sikt med mer enhetliga värderingssystem ge en mer rättvisande bild av de finansiella instrumenten. Trots alla problem som

uppstått med de nya värderingsreglerna var respondenterna ganska överens om att det verkliga värdet ger en mer rättvisare bild av de finansiella instrumenten.

5.2 Studiens teoretiska bidrag

Kreugerkraschen 1932 var en stor skandal och medförde flera förändringar både i lagstiftning och praxis. Det är inte bara det uppenbara med en direkt effekt som inkluderas i rollen för att reglera redovisningen, utan praxis kan ha betydelse för konsekvenserna inom redovisningen. Den svenska redovisningen har styrts genom generella antaganden, så kallade principer som är förankrats inom både civilrätten och den offentliga rätten. Redovisningsprinciperna har stor betydelse för redovisningens utformning och kan bestå av starka kontraster av motsättningar. De olika syftena med informationen ställer principerna mot varandra och vissa blir överordnade andra. Vid värderingsfrågor förespråkas det försiktighet och detta är en styrd utveckling där användarna av redovisningen ignoreras i debatten om redovisningsprinciper. Regleringen i Sverige har influerats av den kollektiva andan och i konsensus med den politiska utvecklingen. Det bästa verktyget mot skandaler ansågs vara strikta regler om redovisningsreglering och granskning.

Motsvarande utveckling finns i USA där börskraschen 1929 ledde fram till två Security Acts, där den andra etablerade SEC som en övervakande myndighet för att återupprätta investerarnas förtroende genom en alltmer noggrann granskning av redovisningen som samtidigt börjar ställa krav på innehållet i redovisningen.

Under 70-talet i Sverige kommer ett flertal makroekonomiska kriser att påverka samhället. Den gyllene eran är slut och den svenska modellen fungerar inte längre. Makroekonomiska kriser som är utlösande faktorer kommer genom oljekriserna på 70-talet, fastighetskrisen på 80-talet, bankkrisen på 90-talet och följs av IT-bubblan vid sekelskiftet. Den svenska ekonomin har länge styrts av tre maktfaktorer representerade av banksfärerna för marknaden, staten för hierarkin och fackförningarna för tillhörighet och gemenskap. Dessa tre jämbördiga krafter förskjuts alltmer mot en marknadsstyrning som under 80- och 90-talen leder till avregleringar på flera marknader. Genom att redovisningsmetoderna konstrueras och tolkas, ges den framtagna praxisen en legitimitet i regleringen av redovisningen. De existerande reglerna utgör en referensram och skall förbättra de finansiella rapporterna. FAR har haft en formell roll genom rekommendationer till medlemmarna, medan BFN mer har haft en övervakande roll och därigenom varit förhindrade att delta vid normbildningen genom

---

revisorernas praxis, solidaritet och motstånd mot inblandning. Marknadskrafterna har därför kunnat påverka FAR och Sverige har varit mottaglig för förändringar utifrån, främst från USA. Redovisningsbegreppet blir meningsfullt först när det används i sitt rätta sammanhang och det påstås vara ett kulturellt fenomen. Det skulle då försvåra en harmonisering eftersom den skulle kunna tolkas på olika sätt i olika kulturer. Harmoniseringen av regleringen är till viss del oskiljbar från fri konkurrens och baseras på kapitalets makt, där överenskommelser om att reglera och avreglera marknader finns i syfte att uppnå ett internationellt rapporteringssystem. Regleringen är en process av förhandlingar mellan intressegrupper med ett internationellt perspektiv som övergripande och ändamålsenligt visar de nationella situationerna som förmedlare av men också utfallet av en global regleringsprocess.

För USA är utvecklingen likartad. Effekterna av oljekriserna slår ut det internationella valutasystemet och Bretton Woods är definitivt slut 1973. Det är vid denna tidpunkt som FASB bildas för att utveckla ett ramverk för den amerikanska redovisningen. Vid början för avregleringarna under 80-talet ges marknaden fria händer att utveckla och producera finansiella produkter och transaktioner. Dessa skapade nya marknader och för att förklara förändringarna i finansiella marknader ledde det till ytterligare avregleringar inom de politiska, sociala och ekonomiska områdena. Obe-gränsade och oreglerade marknader ansågs vara ett effektivt sätt att svara på signifi-kanta förändringar i omgivningen. Marknadens efterfrågan var en pådrivande kraft och syftet kom att skifta från ett verktyg att bygga och investera till att riskhantera på marknaden. Finansiella instrument ansågs utmana den existerande praxisen och ställde nya krav på redovisningen. Snabb utveckling försvårade situationen för norm-bildarna i att utge nya aktuella riktlinjer. För att upprätthålla allmänhetens förtroende har informationskraven ökat i redovisningen. Vid sekelskiftet kom ett antal stora re-dovisningsskandaler som har fått till följd att nya lagar utgivits i USA, Sarbanes Ox-ley Act skall ge ökad insyn för både revisionen och för investerarna samt ett ökat an-svarstagande av företagsledningen.

För att förklara hur inflytandet över redovisningen skiftar mellan de olika makt-faktorerna används Streeck och Schmitters modell. De extrema formerna är sällsynta och kan endast föreställas genom en uppskattning. Däremot finns ett flertal mellan-former med hårdare eller lättare styrning och skillnaderna finns i hur stor betydelse föreningarna har vid framtagandet av redovisningsnormer. Den segrande strukturen ses som en konsekvens i att allokera resurser för att förhandla fram policys och praxis för reglering. Modellen skall ge en sammansatt bild där balansen upprätthålls mellan de tre formellt olika men ändå beroende maktfaktorerna. När samhället är integrerat är det de tre maktfaktorerna som själv tillhandahåller verktygen, men integrationen är

---

missvisande då avbrott och kriser avlöser varandra och kan medföra att effekter uppkommer på grund av motsägelserna i systemet. Ramverket inom modellen är inte komplett eller enkelt att förstå, då det inte finns en heltäckande modell för regleringen utan varje del har sitt inflytande på området och varierar från fråga till fråga.

Om redovisningens syfte ska vara att underlätta en effektiv funktion på marknaden, är det osannolikt att förändringar i praxis sker inom det institutionella tänkande. Förändringar i praxis kommer därför att jämföras med de dominerande legala och sociala förhållanden som styr regelverket och därigenom har möjligheterna att påverka redovisningen.

Det är allmänt accepterat att redovisningsregler är anpassade efter de krav och behov som mottagarna ställer på årsredovisningen. Samtidigt kommer regleringen som är resultatet av redovisningen att fylla de informationskrav som intressenterna ställer på redovisningen. Normbildarna tror sig se att riskhantering och säkringsredovisning kommer att föredras av marknaden och vill förespråka att värdering skall ske på marknadens villkor.

5.3 Reflektioner över studiens slutsatser

Från början var vårt mål med uppsatsen att intervjua fyra banker och fyra industri-företag. Sammanlagt räknade vi med åtta företag men i slutet var det endast fem som kunde ställa upp. På grund av att avhoppet kom så sent, var det svårt att hitta någon som kunde ersätta de som lämnat återbud på så kort varsel. Vi försökte att hitta andra företag att fylla ut med men utan resultat. Det svåra var att få tag i banker då det endast finns fyra stora banker som är noterade. Eftersom två tackade nej, hade vi endast två banker kvar. Försökte dock även få tag i Skandiabanken men även här utan resultat. Avhoppet berodde framförallt på att våra intervjuer kolliderade med att de precis färdigställt sina bokslut och höll på att jobba med kvartalsrapporterna. På grund av bortfallen är vi därmed medvetna om att det blivit svårt att generalisera våra slutsatser och måste därmed vara försiktiga då vi drar våra slutsatser ur empirin. Det blir svårt att jämföra branscherna då vi inte har lika många av varje. Annars tycker vi att det har varit intressant att lyssna på redovisningsansvariga på de företag vi intervjuat. Vi märkte att de var väl pålästa i ämnet men att förändringen hade krävt mycket tid och pengar för avdelningarna. En del av respondenternas svar gick isär, men i stort sett verkade det som om respondenterna hade samma erfarenheter från övergången till verkligt värde. Med tanke på detta har det inte varit några svårigheter

---

i att sammanställa resultatet Vi har även kunnat dra en del slutsatser, men här varit försiktiga.

Vi känner också att det är svårt att skriva inom ett område utan att fundera över vad brister kan bero på, men dessa funderingar har vi inte reflekterat över i någon större omfattning. Fokus har istället varit att få fram de största förändringarna som företagen upplevt genom att respondenterna hjälpt till att orientera oss i ämnet och problemen. Vi har även försökt att på ett utförligt sätt förklara vad just de i respektive företag upplevde som de största problemen. Forskningsfrågan anser vi ha kunna svara på, utifrån den undersökning vi gjort. Vår bifråga var hur de värderar sina finansiella instrument och även denna fråga tycker vi att vi kunnat svara på. Vi kände att denna fråga behövde ställas för att komma fram till hur förändringarna påverkade företagen.

Vi har även stött på en del problem under resans gång. Den största var ett resultat av ett missförstånd. Vi upptäckt nämligen på slutet av vårt arbete att vi gjort en analys del som var onödig. För oss kändes det naturligt att försöka komma fram till orsaken till problem som uppstod och hur företagen försökte komma runt dem. I och med detta kände vi att vi slösat bort en hel del tid i onödan. Lösningen på problemet var att vi lyfte upp delar av analysen till teorin. På så sätt slapp vi radera bort en hel del av arbetet som vi tyckte skulle komma med i uppsatsen. Tanken som slog oss efteråt var att vi tyckte att det var fel att vi inte blivit informerade om att det fanns två alternativa sätt att skriva en uppsats på. På våra metodföreläsningar fick vi nämligen veta att analysen var den viktigaste delen av uppsatsen.

Ett annat problem som vi stött på under arbetets gång var svårigheten i att arbeta i en grupp om fyra personer. Hade vi fått välja själva idag hade vi nog inte varit så många i en och samma grupp, då det är många viljor och meningar som skiljer sig åt. Mycket tid har gått åt till diskussioner och oenigheter. Det fanns även positiva aspekter med att vara fyra personer i en grupp. En av de var att vi hittat var och ens starka sidor och kunnat utnyttja dessa. Vi har kompletterat varandra bra, då vi märkt att vi var alla bra på olika områden eftersom inte läst inom samma område på kandidatnivå. Två av oss hade till exempel läst finansiering vilket varit betydelsefullt då vi skrivit lite inom den finansiella världen medan tre läst redovisning.

Under arbetets gång har vi konsekvent fått göra förändringar i arbetet. Bland annat har problemspecificering, syfte och forskningsfrågan ändrats flera gånger. Arbetet har inte riktigt slutat där vi tänkt oss från början. Till en början tänkte vi fokusera på vär-

---

deringen men vi insåg snart att redovisningen skulle bli den viktigaste ingrediensen hur vi än gjorde.

Vi tycker att vi i arbetet har fått en bra grund i både litteraturgenomgången och empirin. De här områdena har varit viktiga för oss, eftersom vi ville undersöka förändringar genom att titta på praxis förändringar, men även se varför och hur förändringar uppstår vilket vi bäst kunde hitta i bland annat vetenskapliga artiklar. Detta har dock inte varit med i forskningsfrågan som skulle besvaras, men vi tyckte det var ett viktigt inslag för att förstå redovisningen. På detta område hade vi inte gjort på något annat sätt om vi skulle ha ändrat något idag, utan tycker vi fått fram det resultat vi önskat.

5.4 Förslag till vidare forskning

Efter att ha avslutat vår undersökning och färdigställt arbetet och dess resultat finns det en del funderingar och förslag som skulle kunna vara områden att forska vidare inom.

En framtida studie som skulle kunna vara intressant är att se om övergången från historiskt värde till verkligt värde uppvisar en mer rättvisande bild? Om varje årlig förändring av det verkliga värdet blir synligt i resultatet är frågan om det blir en mer rättvisande bild av de finansiella tillgångarna, då det kanske rör sig om tillfälliga värdeförändringar. Detta är ett ämne som kommit upp i de intervjuer vi gjort. Med tanke på de problem som finns i nuvarande IAS 39 ifrågasätter de redovisningsansvariga på företagen om den verkligen uppvisar ett rättvisande bild då de menar att den uppvisar missvisande resultat, då de inte har möjlighet att tillämpa säkringsredovisning.

En annan fråga som då naturligt kom upp var hur en ny norm skulle kunna se ut för att gynna de svenska företagen, framförallt bankerna? Kommer även onoterade företagen också att bli tvungna att redovisa enligt IFRS regelverket? Och om alla i så fall kommer att gå under samma regelverk, det vill säga en fullkomlig konvergens mellan de olika regelverken, vilken betydelse kommer då ÅRL att få? IFRS kommer att bli obligatoriskt för alla banker och kreditinstitut men har ännu inte blivit det för onoterade industriföretag. Om detta skulle hända i framtiden finns en risk att svensk ÅRL och svenska rekommendationer och principer skulle minska i betydelse. Redan i vår undersökning pratade företagen om att de svenska principerna håller på att frångås allt mer. Intervjurespondenterna gav vissa antydningar till en oro över att vi allt mer håller på att närma oss det amerikanska regelverket, FASB. Detta regelverk är väldigt

---

komplikerat och det står utförligt vad som får och inte får göras medan svenska normer mer bygger på rekommendationer och principer. Som det ser ut idag så närmar vi oss USA allt mer men en absolut konvergens inte anses vara ett alternativ, utan det skulle i så fall vara en kompromiss mellan IASB och FASB. Detta stämmer med rådande utveckling

En av de slutsatser vi kom fram till var att företagen är i behov av ett mer enhetligt värderingssystem. Dels för att kunna få fram ett tillförlitligt värde men också för att göra redovisningar jämförbara mellan företagen. För den rättvisande bilden skulle vi nog gynnas av att utvecklingen går mot effektivare, enklare och mer tillförlitliga värderingsmodeller. På sikt skulle detta möjliggöra fortlöpande värdering under året. Redovisningsansvariga berättade själva för oss vilka problem de har för att få fram bra värden idag. De berättade också att de hade egna interna system för att framställa värden. En del hade problem med det och andra hade mindre problem. Någon berättade också att den normen som nu finns är alldeles för komplicerad och svår att förstå. Hur skulle då framtida värderingsmodeller kunna se ut och är detta något som skulle kunna vara praktiskt möjligt att få fram?

Bilagor

1. Utdrag ur Årsredovisningslagen (1995:1554)

2 kap. Överskådlighet och god redovisningssed

2 § Årsredovisningen skall upprättas på ett överskådligt sätt och i enlighet med god redovisningssed.

Rättvisande bild

3 § Balansräkningen, resultaträkningen och noterna skall upprättas som en helhet och ge en rättvisande bild av företagets ställning och resultat. Om det behövs för att en rättvisande bild skall ges, skall det lämnas tilläggsupplysningar.

Om avvikelser görs från vad som följer av allmänna råd eller rekommendationer från normgivande organ, skall upplysningar om detta och om skälen för avvikelserna lämnas i en not

4 kap. Värdering av finansiella instrument

14 a § Derivatinstrument och andra finansiella instrument får tas upp till sitt verkliga värde, om inte annat följer av 14 b §.

Det verkliga värdet skall bestämmas på grundval av instrumentets marknadsvärde .

Om något marknadsvärde inte kan bestämmas för ett instrument men däremot för dess beståndsdelar eller för ett likartat instrument, skall det verkliga bestämmas på grundval av beståndsdelarnas eller det likartade instrumentets marknadsvärde. Om inte heller en sådan värdering är möjlig skall det verkliga värdet bestämmas av sådana allmänt accepterade värderingsmodeller och värderingsmetoder som ger en rimlig uppskattning av marknadsvärdet.

Värdering enligt första stycket får ske enbart om samtliga företagets finansiella instrument, utom sådana som enligt 14 b § inte får tas upp till verkligt värde, värderas på samma sätt.

14 b § Följande finansiella instrument får inte värderas enligt 14 a §:

1. finansiella instrument som hålls till förfall och som inte utgör derivatinstrument,
2. lånefodringar och andra fodringar som härrör från företaget och som inte innehas för handelsändamål,
3. andelar i dotterföretag, intresseföretag eller samriskföretag,

4. egetkapitalinstrument som företaget självt gett ut,
5. avtal om villkorad ersättning i samband med förvärv eller samgåenden,
6. skulder, med undantag för skulder som ingår som en del i en handelsportfölj eller som utgör derivatinstrument, samt
7. andra finansiella instrument, som är av sådan särskild karaktär att de enligt vad som är allmänt accepterat bör redovisas på annat sätt.

Värdering enligt 14a § får inte heller ske, om sådan värdering inte skulle ge ett tillförlitligt värde på det finansiella instrumentet.

14c § Vid tillämpning av 14a och 14b §§ skall avtal som avser rå- och stapelvaror och ger endera parten rätt att reglera avtalet med kontanter eller med något annat finansiellt instrument anses som derivatinstrument. Det gäller dock inte om avtalet

1. ingicks för att täcka företagets förväntade behov av inköp, försäljning eller egen förbrukning av rå- och stapelvaror,
2. även efter avtalets ingående har tillgodosett detta behov,
3. utformades för detta ändamål när det ingicks, och
4. förväntas regleras genom leverans av varav.

14d § Om värdering sker enligt 14a §, skall värdeförändringen sedan föregående balansdag redovisas i resultaträkningen.

I följande fall gäller att värdeförändringen skall redovisas i en fond för verkligt värde i stället för i resultaträkningen.

1. värdeförändringen avser ett säkringsinstrument och de tillämpade principerna för säkringsredovisning tillåter att en del av eller hela värdeförändringen inte redovisas i resultaträkningen, eller
2. värdeförändringen är orsakad av en kursförändring på en monetär post som utgör en del av företagets nettoinvestering i en utländsk enhet.

En värdeförändring på en finansiell tillgång som inte innehas för handelsändamål och inte heller är ett derivatinstrument får redovisas i fonden för verkligt värde istället för i resultaträkningen. När det inte längre finns skäl att redovisa ett belopp i fonden för verkligt värde, skall fonden justeras.

2. Utdrag ur Redovisningsrådets Rekommendationer, RR 27

Definitioner

5. Följande termer används i denna rekommendation med den innebörd som anges nedan:

Ett finansiellt instrument är varje form av avtal som ger upphov till en finansiell tillgång i ett företag och en finansiell skuld eller egetkapitalinstrument i ett annat företag. Avtal avseende rå- och stapelvaror, där endera parten har rätt att reglera åtagandet med kontanter eller annat finansiellt instrument, skall behandlas som ett finansiellt instrument med undantag för avtal

- a) som ingicks för att täcka företagets behov av rå- och stapelvaror för försäljning eller egen förbrukning och där avtalet kvarstår efter avtalets ingående,
- b) där syftet med avtalen angetts i samband med att de ingicks samt
- c) som förväntas bli reglerade genom leverans av varor.

En finansiell tillgång är varje tillgång i form av

- a) kontanter,
- b) avtalsenlig rätt att erhålla kontanter eller annan finansiell tillgång från ett annat företag,
- c) avtalsenlig rätt att byta finansiella instrument med ett annat företag under villkor som kan komma att visa sig vara förmånliga eller
- d) egetkapitalinstrument utgivna av annat företag.

En finansiell skuld är varje skuld som innebär en avtalsenlig skyldighet

- a) att erlægga kontanter eller annan finansiell tillgång till ett annat företag eller
- b) att byta finansiella instrument med ett annat företag under villkor som kan komma att visa sig vara oförmånliga. Ett företag kan ha en finansiell skuld som kan regleras antingen genom att en finansiell tillgång överlämnas eller genom att egetkapitalinstrument emitteras. Om storleken av emissionen för att reglera skulden är beroende av det verkliga värdet på de emitterade värdepapperna, dvs. om värdet av de emitterade aktierna alltid motsvarar storleken på skulden, är inte innehavaren exponerad för risken att värdet på aktierna kan sjunka. Ett sådant åtagande skall redovisas som en finansiell skuld.

Ett egetkapitalinstrument är varje form av avtal som styrker en residual rätt i företagets tillgångar efter avdrag för alla skulder.

Monetära finansiella tillgångar och finansiella skulder är finansiella tillgångar och finansiella skulder som regleras med ett fastställt eller fastställbart belopp.

Verkligt värde är det belopp till vilket en tillgång skulle kunna överlåtas eller en skuld regleras mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse att transaktionen genomförs.

Marknadsvärde är vad som kan erhållas i samband med en försäljning eller som kan erläggas i samband med ett förvärv av ett finansiellt instrument på en aktiv marknad.

Verkligt värde

72. För varje slag av finansiella tillgångar och finansiella skulder, oavsett om de redovisas i balansräkningen eller inte, skall ett företag lämna information om det verkliga värdet. Om det är ogörligt att fastställa ett verkligt värde för en finansiell tillgång eller finansiell skuld med rimlig säkerhet på grund av tidsskäl eller höga kostnader skall detta förhållande anges tillsammans med information om de viktigare faktorer för det finansiella instrumentet som i första hand har betydelse för dess verkliga värde.

73. Information om verkliga värden används i stor utsträckning för att bedöma ett företags allmänna ekonomiska ställning och vid beslut som gäller enskilda finansiella instrument. Verkliga värden är också viktiga för många av de beslut som läsare av finansiella rapporter fattar, eftersom verkliga värden ofta återspeglar marknadens bedömning av nuvärdet av framtida betalning hänförliga till ett finansiellt instrument. Information om verkliga värden möjliggör en jämförelse mellan finansiella instrument som har i stort sett samma ekonomiska karakteristiska, oavsett deras syfte och oberoende av tidpunkten för eller namnet på emittenten eller säljaren. Verkliga värden ger en neutral grund för en bedömning av företagsledningens förvaltning genom att visa konsekvenserna av beslut att köpa, sälja eller behålla finansiella tillgångar och av att ådra sig, behålla eller avveckla finansiella skulder. När ett företag inte redovisar en finansiell tillgång eller finansiell skuld till verkligt värde i balansräkningen lämnas upplysning om det verkliga värdet.

74. Det verkliga värdet på en finansiell tillgång eller en finansiell skuld kan fastställas på flera olika sätt. Information om verkligt inbegriper information om vilken metod som tillämpats och vilka väsentliga antaganden som gjorts.

75. Definitionen av verkligt värde utgår ifrån antagandet om företagets fortlevnad det vill säga det föreligger inte en avsikt eller ett tvång att ställa in betalningar, att vä-

---

sentligt inskränka verksamheten eller att ingå transaktioner på oförmånliga villkor. Verkligt värde utgör därför inte det värde som företaget skulle erhålla vid en tvångsförsäljning eller en ofrivillig likvidation. Ett företag skall emellertid beakta aktuella förhållanden när det fastställer verkliga värden. Det verkliga värdet på en finansiell tillgång som företaget valt att sälja inom en nära framtid bestäms av det belopp som kan förväntas erhållas från en sådan försäljning. Hur stort belopp som kan erhållas vid en försäljning inom en nära framtid beror på hur likvid och djup marknaden är för tillfället.

76. När ett finansiellt instrument omsätts på en aktiv och likvid marknad utgör det aktuella marknadspriset den bästa uppskattningen av dess verkliga värde. För finansiella tillgångar som ett företag innehar eller för finansiella skulder som ett företag avser att ta upp utgörs marknadspriset normalt av den aktuella köpkursen och för en tillgång som skall förvärfvas eller för en existerande skuld av den aktuella säljkursen. När aktuella köp- eller säljkurser saknas, kan den senaste betalkursen utgöra ett mått på det verkliga värdet förutsatt att det inte skett några viktigare förändringar i de ekonomiska omständigheterna mellan transaktionsdagen och balansdagen. När ett företag har matchande tillgångar och skulder kan det vara lämpligt att använda ett genomsnitt av köp- och säljkurserna när de verkliga värdena fastställs.

77. När det är en liten handel i marknaden eller när marknaden inte är fullt etablerad eller när poster som omsätts är små i förhållande till vad som skall värderas, är de noterade kurserna inte nödvändigtvis tillförlitliga mått på instrumentets verkliga värde. I sådana fall, liksom när noterade kurser saknas, kan företaget använda andra metoder för att fastställa verkliga värden som uppfyller kraven på tillförlitlighet enligt denna rekommendation. Exempel på metoder som ofta används på de finansiella marknaderna inkluderar jämförelser med marknadsvärdet på andra liknade instrument, nuvärdesberäkningar och optionsvärderingsmodeller. När ett företag använder nuvärdesberäkningar skall det använda en diskonteringsränta som är lika med den aktuella marknadsränta för likvärdiga instrument, inklusive hänsynstagande till låntagarens kreditvärdighet, den återstående löptiden för vilken räntan är bunden, återstående tid fram till förfall samt den valuta i vilken betalning skall erläggas.

78. Det verkliga värdet för en finansiell tillgång eller finansiell skuld fastställs utan avdrag för de transaktionskostnader som krävs för att omsätta eller reglera det finansiella instrumentet. Detta gäller oavsett om värderingen sker utifrån marknadspriser eller ej. Kostnaderna kan vara relativt små för instrument som handlas på en aktiv likvid marknad, men kan vara väsentliga för andra instrument. Transaktionskostnader

---

omfattar skatter och stämpelavgifter, avgifter och provisioner till mäklare, rådgivare, myndigheter och börser.

79. När ett instrument inte omsätts på en organiserad marknad kan det vara olämpligt att fastställa och ange ett enda belopp som mått på instrumentets verkliga värde. I stället kan det vara bättre att ange ett intervall inom vilket det är sannolikt att det verkliga värdet ligger.

80. När ett företag avstått från att lämna information om verkliga värden, därför att det inte är praktiskt möjligt att fastställa dem med rimlig säkerhet, lämnar företaget information som gör det möjligt för läsarna av de finansiella rapporterna att göra egna bedömningar om möjliga skillnader mellan redovisade värden på finansiella tillgångar och finansiella skulder och deras verkliga värden. Förutom förklaring till varför verkliga inte lämnats och information om viktiga faktorer som påverkar värdet, lämnas uppgifter om marknaden för instrumenten. I vissa fall kan den information som lämnas enligt punkt 42 vara tillräcklig för att läsarna skall kunna bilda sig en uppfattning om instrumentets villkor. När företagsledningen anser sig ha en rimlig grund för att uttala sig om relation mellan det verkliga och redovisade värdet för finansiella tillgångar och finansiella skulder kan den göra så även om den inte anser sig kunna beräkna ett verkligt värde.

81. Anskaffningsvärdet för kundfordringar och leverantörskrediter med normala betalningsvillkor motsvarar vanligen det verkliga värdet. På motsvarande sätt gäller att det verkliga värdet för inlåning utan specificerad löptid utgörs av det nominella beloppet vid balansdagen.

82. Information om det verkliga värdet för sådana finansiella tillgångar och finansiella skulder som redovisas till verkliga värden i balansräkningen lämnas på ett sätt som underlättar en jämförelse mellan redovisade och verkliga värden. Därför sammanförs och nettoredovisas verkliga värden på finansiella tillgångar och finansiella skulder endast om en nettoredovisning sker i balansräkningen. Uppgifter om verkliga värden på finansiella tillgångar och finansiella skulder som inte redovisas i balansräkningen lämnas åtskilda från värden på de tillgångar och skulder som redovisas i balansräkningen. Kvittning får endast ske om de förutsättningar för kvittning som gäller för tillgångar och skulder som redovisas i balansräkningen är uppfyllda.

3. Intervjufrågor

Värdering av finansiella instrument :

Anledning: Tillkommande paragrafer i ÅRL 4:14 a-d §§ tidigare endast tillåtet att värdera till anskaffningsvärdet, det historiska. Nu tillåtet att värdera till verkligt värde, vårt intresse är att spegla denna förändring och att undersöka hur förändringarna uppfattas av de redovisningsansvariga på företagen samt problemen som kan ha uppkommit under bokslutsarbetet.

1. Hur har de nya värderingsreglerna i Årsredovisningslagen påverkat er/företagets värdering av finansiella instrument? Hur förhåller ni er till dessa förändringar?
2. Finansiella instrument, förutom vissa undantag, får tas upp till sitt verkliga värde! Hur värderar ni era finansiella instrument, till vilket värde? (Vilka instrument tas upp till verkligt värde och vilka görs inte det?)
3. Om det är ogörligt att fastställa ett verkligt värde för en finansiell tillgång eller finansiell skuld med rimlig säkerhet på grund av tidsskäl eller höga kostnader skall detta förhållande anges tillsammans med information om de viktigare faktorer för det finansiella instrumentet som i första hand har betydelse för dess verkliga värde. Var går gränsen för er? Hur hanteras detta i praktiken?
4. Använder ni konsekvent samma metoder på alla instrument med samma egenskaper eller beror det på situationen? Exempel!
5. Vilka utvecklingslinjer kan/vill ni se i framtiden, vilket är det största problemet? Exempel.
6. Blir situationen bättre eller sämre med värdering till verkligt värde, exempel?
7. Skiljer sig ditt svar från dina kollegors?
8. Blir något osynligt som tidigare varit synligt och tvärtom.
9. Finns det fler personer som ni kan rekommendera oss att intervjua?

Källförteckning

- American Accounting Association, (1977) *Statement on Accounting Theory and Theory Acceptance*
- Arbnor I, Bjelke B, (1994) *Företagsekonomisk metodlära*, andra upplagan Liber
- Barlev B, Hadad J R, (2003) *Fair Value Accounting and the Management of the Firm*, Critical Perspectives on Accounting, vol 14, pp 383-415
- Belkaoui A, (1985) *Accounting Theory*, andra upplagan, Harcourt Brace Jovanovich Inc
- Bryman A, Bell E, (2003) *Business Research Methods*, Oxford University Press
- Edenhammar H, (2002) *Nya redovisningsprinciper- På väg mot IAS 2005*, Stockholmshörsen
- Eriksson T L, Wiedersheim-Paul F, (1997) *Att utreda, forska och rapportera*, femte upplagan, Liber
- FAR:s samlingsvolym 2005 del 1
- FAS 107 (1991) *Disclosure about Fair Value of Financial Instruments*
- FASB (1991) *Discussion Memorandum: Recognition and Measurement of Financial Instruments*, Financial Accounting Series, no 109-A
- Hague I, (2002) *Fair value for financial instruments-Where to next?*, Balance Sheet Vol 10, No 1, pp 8-11
- Hernandez Hernandez, F G, (2004) *Another step towards full fair value accounting for financial instruments*, Accounting Forum, vol 28, No 2, pp 167-179
- Ijiri Y, Jaedicke R K, (1966) *Reliability and Objectivity of Accounting Measurements*, The Accounting Review, vol 41, No 3, pp 474-483
- Jacobsen D I, (2002) *Vad, hur och varför?*, Studentlitteratur
- Lundmark-Jönsson B, (1999) *IASC och IAS – en introduktion*, KPMG
- Jönsson S, (1991) *The Role Making for Accounting while the state is watching*, Accounting, Organizations and Society, vol 16 No 5-6, pp 521-546
- Kim K A, Nofsinger J R, (2004) *Corporate Governance*, Pearson Prentice Hall
- Maltby J, (2000) *The Origins of Prudence in Accounting*, Critical Perspectives on Accounting
- Pany J K, Whittington O R, (Dec 2001) *Research implications of the Auditing Standard Board's current agenda*, Accounting Horizons
- Paton W A, Littleton A C, (1960) *An Introduction to Corporate Accounting Standards*, nionde upplagan, American Accounting Association
- Poon Wing W, (2004) *Using Fair Value Accounting for Financial Instruments*, American Business Review, jan 22, 1 pp 39-41

- Puxty A G, Willmott H C, Cooper D J, Lowe T, (1987) *Modes of regulation in advanced capitalism: Locating accountancy in four countries*, Accounting, Organizations and Society vol 12, No 3, pp 273-291
- Rienecker L, Stray Jørgensen P, (2002) *Att skriva en bra uppsats*, Liber
- Ryan S G, Herz R H, Iannacconi T E , Maines L A, Palepu K, Schrand C M, Skinner D J, Vincent L, (2002) *Commentary: Reporting Fair Value Interest and Value Changes on Financial Instruments*, Accounting Horizons Vol 16 No 3 september pp 259-267
- Schroeder G R, Clark W M, Cathey M J, (2001) *Financial Accounting Theory and Analysis – text reading and cases*, sjunde upplagan, John Wiley & Sons Inc
- Thinggaard F, (1996) *Mark-to-market accounting, hedge accounting or historical cost accounting for derivative financial instruments? A survey of financial analysts I Denmark*, The European Accounting Review, 5:1 pp 57-75
- Wilmott H C, Puxty A G, Robson K, Cooper D J, Lowe E A, (1992) *Regulation of Accountancy and Accountants: A Comparative Analysis of Accounting for Research and Development in four advanced Capitalist Countries*, Accounting, Auditing and Accountability Journal vol 5 pp 32-56
- Young J J, (1996) *Institutional Thinking: The Case of Financial Instruments*, Accounting, Organizations and Society, Vol 21, No 5, pp 487-512

Elektroniska källor:

- www.deloitte.com 12 maj 2005 – IAS plus
- www.fasb.org
- www.iasb.org
- www.kpmg.se 12 maj 2005
- www.ne.se

Intervjuer

- Henrik Bonde, *Förenings sparbanken AB*, telefonintervju 29 april 2005
- Yvonne Gustavsson, *Gambro AB*, personlig intervju 10, maj 2005
- Anders Hiller, *Cardo AB*, telefonintervju 13 maj 2005
- Mikael Holmberg, *Skandinaviska Enskilda Banken AB*, telefonintervju 13 maj 2005
- Lena Månsson och Magnus Nilsson, *Höganäs AB*, personlig intervju 12 maj 2005